

Kristitütar.

Mjalooline jutustus Gesti-
maa Katoliku usu ajast.

Kirjutanud J. Järw.

Tallinnas.

A. Laurmani raamatukaupluse kuluaga.

Kristitütar.

Mjalooline jutustus Gestimaa
Katoliku usu ajast.

Kirjutanud J. Järw.

Tallinnas.

R. Laurmann'i raamatukaupluse kulusiga.

Дозволено Цензурою Дерптъ, 10. Мая 1891 г

ESSEY TA Fr. B. Kreutzwaldi nim.
Kirjandusmuuseumi
Arhiiviraamatukogu

J. R. 911

Печатано въ Типографіи А. Зейдельберга въ Вейсенштейнѣ.

Kaks meest tulivad furnuaiale. Ühe haua juures, mille künkas värskelt mullast, jäiwad nad seisma, waatasiwad haua pääle ja õhkasiwad.

„Zumal, Issa pojute, Püha ristike!“ ütlesiwad siis mõlemad ja hakkasiwad kaewama. Töö läks ruttu edasi, sest nad ei teinud mitte uut hauda, waid kaewasiwad wana lahti, kuhu hilja maetud. Kui töö poole pääle sai, küsis üks teiselt:

„Kui palju sirakaid sa said ka selle eest, et ise ära matšime?“

„Ei lugenud; aga palju ei olnud.“

„Mina sain wiiskümmend. Saab näha, kui kaua nad nüüd matmata peawad. Minul küll neile matuseraha maksta ei ole.“

„Minul ka mitte,“ kostis teine. „Tehku mis tahawad. Löögu seina pääle wõi kiriku ukse külge. — Aga mis nad sulle pihtimise pärast ütlesiwad! Minule paniwad jeda ka patuks, et ma olla naese ilma pihtimata lasknud ära surra. Teab jeda nende Zumalat, mis ta kõik tahab. Mis ma wõisin teha, ega ma teda pihtida mõisnud.“

„Ei ma kuulnud pihtimise pärast sõnagi,“ rääkis teine. „Lapse hinge ikka lubavad ilma pihtimata välja minna. Ta ep mõista weel rääkida. Millas ja ka ise pihtimas käisid?“

„Mina nende pihtimist tean,“ ümises küsitaw wastu ja wiskas mulda välja.

„Mina käisin kewadel suure-reedi nädalal,“ seletas küsija ise edasi. „Kes tohtis minemata jätta. Ühwardati kirikus kõwaste, et need saada ära wauunud, kes pihtima ei tulla ja pattusid üles ei tunnista. Rooma paap lubada need kõik kiradile, kes ei pihtida. Käisin siis ikka ja rääkisin talle mis mõistsin.“

„Tont wõtku nende Rooma paabi ja pihtimise,“ pahandas teine, „mina neist ei küsi. Ühe ainja korra olen nende pihtilaua juures käinud, aga mis nad saiwad sest? Pooli asjugi ma ei rääkinud. Andeks andis siisgi. Rumal wafikas. Parema ma palun ikka meie wana jumalat; kui ta iga kord ka ei aita, aga ega ta minu käest ka nii palju ei nõua, nagu nende täitmata kotid. Küll neil meie pattude pääle filmad on, aga ise teewad pörgu tegusid. — Oh-oh! Juba kirsi paistab.“

„Jah, juba ta neil warsti käes,“ tähendas teine. „Wõtku siis ja lugegu ja õnnistagu kudas tahawad, kui ilma rahata jeda oskawad. Aga see on sinu oma, ta on siur. Ma katsun oma enne välja saada, mul piisilene.“

Jätame neid nende furnukirstusid kistuma ja kuulame lähemalt, kes nad on. Nad on kaks talumeest

Geestimaa Katoliku usu ajast. Üks nendest on oma naese, teine oma lapse ilma kirikliku õnnistamiseta maha matnud, osalt seepärast, et matuseraha maksimisest pääseda, osalt seepärast, et neil, nagu ka kõigel muul siit maa rahwal, Kristiusust weel väga wähe tundmist oli. Nende tegu on ülematele ilmsiks saanud ja nad peawad oma furnud ise hauast üles wõtma, et need siis preestri läbi kristlikul kombel wõiks maha maetud saada ja et paganlik wiis mitte ei wõiks julgust wõtta.

Sarnast pagana wiisil matmist jalajalt on meie maal Katoliku usu ajal mitmel pool ette tulnud, siis ijeäraniis rohkestes, kui see usk siin esimestes aastasadades oli. Saadi niijugustest matmistest teatust, siis wõeti furnud ülesse ja pidiwad nad preestri ehk munga läbi kiriklikult maetud saama. Tallinna Dominika-neri kloostri mungad, kellede wastu kirikute waimulikud mehed, preestrid ja piiskopid wiha pidasiwad, kaewawad ühes kirjas aastast 1422 ordomeistri Sy-wart Lander'ile selles asjas muu seas järgmist: Et kirikuid maal wähe oli, „siis olla palju lapsi ilma ristimata pidanud surema ja ka abielu rikkujad ilma trööstita ja ilma pihtimata hauda minema. Kui wae-sed Geestilased oma preestritele wähe raha maksnud, siis olla seda jagedaste ette tulnud, et need mitte ei olla tulnud jurejatele waimulisti tröösti tooma.“ Ja kui siis talurahwas oma furnud ilma preestrita maha matnud, siis olla preestrid, ehk küll ise süüdlased, need wälja kaewada ja kiriku ukse külge ehk muidu kuhugi

seina külge ülesse panna lastnud, ja, Sumalale ja inimestele järeleusteks, enne neid mitte matnud, kuni nende waesed omaksed seda raha ehk neid asju maksnud olnud, mis neilt nõutud.“*) — Sarnasel lool käisivad Dominikaneri kloostri mungad Tallinnast ise maad mööda ümber, nagu mujalgi Katoliku usu maades, et inimesi pihtida, furnuid matta, rahwale palweid ja usku õpetada jne, mille juures kirikute preestrid aga neid takistada püüdnud ja nende wastu wiha kandnud, sest see munkade töö puutus nende kasude külgi. Enamiste käisivad need rändaw-mungad jala, piiske altar seljas, arukordadel aga ka hobusega.

Kui mehed furnukirstud hauast wälja saanud, nägivad nad eemalt üle oru kedagi kalda rinnakut mööda tasakeste alla sõitma. Wankri pääl näitas üks suur last olema ja lasti otsas rist. Rasti ees istusiwad kaks isemoodi meest.

Surnukaewajad waatasiwad ja tunnistasiwad.

„Pea, Loots,“ ütles teine wiimaks, „need on Mustad wennad!“

„Jah, Mustad wennad jah!“ imestles teine wastu. „Nüüd kiriku sakjal pikk nina.“

Tulijad oliwad tõeste Mustad wennad, selgema nimega mungad Tallinna kloostrist. Neid kutsuti jutlustajateks munkadeks, mustadeks munkadeks ja mustadeks wendadeks, nagu kõiki teisi dominikaneri ordo

---

*) Nõnda kirjutab Gothard von Hansen oma selle asja kohalises raamatus ja tunnistawad seda ka mitmed wanad ajaloo kirjutajad tõeks.

munkasid. Sõna „mustad“ tuli fellest, et nende päälmine mantel must oli, kuna kirikute waimulikud mehed walget ülikonda kandsiwad.

Mustad wennad oliwad juba alla orgu saanud. Siit oli waewaline hobusega üle saada. Org oli mäda ja ojasoonetus tema kestel sandi sillaga. Mõlemilt poolt silba oli teekoht suurte kiwidega ja kändudega täidetud. See oli küll kiriku-tee, aga siiski nii fant. Ta wõis ka seda olla, sest kirikusse läidi siis jalgsi ja nõnda saadi ikka siit läbi. Mungad aga oliwad hobusega, seepärast nende lugu siin pahem. Neil juhtus silla pääl õnnetus. Hobune läks jalga pidi silla puude wahele ja nii õnnetumalt, et jalg nikastas. Waewalt wedas ta wankri weel silla päält ära, selle kõrwale kiwidega täidetud kohta, aga siis mitte enam. Tema nikastatud jalg wääratas uueste ühe kännu juurikate wahele ja kui see wälja tuligi, oliwad ratad oma korda suurte kiwide taha jäänud, kust waene loom haige jalaga neid enam järele tõmmata ei jaksanud.

Mungad sundisiwad ja sundisiwad hobust, andsiwad ka keppi, aga ei tulnud sest ühtegi.

Surnukaewajad waatasiwad haua ääres asja päält.

„Mats, läheme appi!“ ütles üks

„Läheme, Toots!“ kostis Mats.

Nad läksiwad.

„Tere, wagad wennad!“ ütlesiwad nad alla saades. „Rägame teil õnnetust olema, tulime appi.“ Nad lükkasiwad, tõmbasiwad, ei tahtnud aidata. Mungad

ise aitasiwad ka, aga wanter ei hakkanud weerema.

„Bagad wennad,“ ütles Toots, „hüüdke ka Jeesusest. Paluge Maarja poole.“

Bagad wennad nõotasiwad, sundisiwad, tõmbasiwad, mehed liikkasiwad, hobune tõmbas ka ja juba aitas. Wanter hakkas üle kiwide weerema! Hobune aga lompas kõwaste.

Kui nad kiwidest üle saanud tajasema tee pääle, tikkus Toots koke hobuse jala kallale seda arstima. Ta muus ja muutsutas teda, õõrus ja wajutas ja ise luges:

„Jeesus ja Peetrus käisid kahelksi kiriku teed. Nende eesli jalg nikastas ära. Jeesus ütles: Dot, oot! ma tahan nikastust aidata. Luu luu asemele, soon soone asemele, Amen, aamen, aamen.“

Kui ta neid sõnu kolm kord üle lugenud, küsis ta munkadelt:

„Kas on õige nõnda?“

„Bäga õige,“ kostisiwad mungad.

Toots arstis weel edasi:

„Jeesus sõit silda mööda, märke mööda, jõe mööda, Surnu mere randa mööda. Warsa jalga waperdelli, ruuna jalga rakhatelli. Püha Peetrus, tule toes, astu abis, tee haige terwes, wõta walu ära. Sooned kokku jo sobigu, weri kokku jo wedagu, luu liha loperdagu. Amen, aamen, aamen.“

Mungad kiitsiwad ka seda salmi õigeks. Toots luges ka teda kolm korda üle, kuna ta ise ifka jalga seadis ja õõrus. Kõige wiimaks luges ta Issa meie palwe, aga tagurpidi, lõpu otsast ette poole, ja siis

ühe korra õiget wiisi. Sellega pidi nikastanud jalg õiget wiisi jälle tagasi minema.

Braegu küll ei olnud see weel sündinud, sest kui hobune minema aeti, lonkas ta ikka. Aga aegapidi wõis küll lonkamine lõppeda.

Kaldast ülesse saades rääkiswad Toots ja Mats, mis lugu neil furnutega olla, ja palusiwad munkasid neid matma tulla. Need läksiwad tõrkumata, lugesiwad furnute pääle oma ladina salmisid, piserdasiwad neid oma pühitsetud weega jne. Lõpetks ands iwad nad mõlemile meestele tähed, et nende furnud õige õndsaks tegewa usu seaduse järele olla maetud ja et nad neid jälle wõida hauda panna. Kui neid selle asja pärast weel peaks tülitada tahetama, siis tulla neil munkade tähte näidata.

Mehed oliwad rõõmsad. Iseäranis armas oli neile see, et matjad raha ei küsinud. Kohe paniwad nad furnud nende rahupaika tagasi ja hakkasiwad hauda kiini ajama. Seniks läksiwad mungad kiriku juure preestrile ütleva, et nad need ja need furnud olla ära matnud. Wististe ei üteldud sääl neile selle eest hääd sõna, sest mehed haua juures kuulsiwad kiriku poolt kui sajatawaid häáli.

Kui mungad hobuse juure tagasi tulnud, palus Toots neid ka oma kodu tulla. Tema naene olla sääl raske haige ja igatseda pihitajat. Mungad läksiwad sünagi hää meelega ja natukesel ajaga oli see tee käidud. Tootsi elukoht oli kiriku lähidal.

Mustad wennad wõtsiwad oma pihitooli ja kan-

netawa altari rataste päält maha, wiisivad sisse ja seadsiwad korralikult üles. Siin oli haige maas ja oigas; weike tütarlaps istus ta ees ja waatas kurwalt ta pääle. Mungad saatsiwad kõik siit wälja, ka lapsukesegi, kes umbes kuue seitsme aastane wõis olla; sest pattude tunnistamist ei tohi keegi muu kuulda kui see, kellele neid tunnistatakse.

Haigel pidi wististe palju pattusid tunnistada olema, sest umbes tund aega läks ära, enne kui mungad teisi jälle sisse tulla lubasiwad. Hulk pakku paberit oli ülestunnistatud pattusid täis kirjutatud. Munk keeras paberi kottu, pani oma kloostri pitseriga kinni ja ütles Tootsile:

„Püha neitsi Maarja saab tema eest paluma ja Jumal saab kuulma. Ta on kahetsewa, rusutud südamega oma patud üles tunnistanud ja ma olen temale andeks andmist kuulutanud. Nüüd anname temale ka altari sakramenti. Ta hing on waewatud ja tahab kinnitust. Kurat on tema juures wägew olnud, aga Jumala Ema püha neitsi palwe on wägewam.“

„Kurat taganegu ära üle üheksa soo, üle üheksa järwe,“ ütles Toots.

Nüüd taheti haigele püha õhtu söömaaega anda; aga ei olnud wõimalik. Ta oli ennast pihtimise all palju wäsitanud ja wist ka äritanud, mispärast siis nüüd tema walu ja nõrkus wäga suureks läks. Ta oigas kängeste ja näitas iseäralikult rahutu olema.

Mungad palusiwad ja õhkasiwad, aga ladina keeles.

Toots, haige naese mees, palus ja luges oma

keeles: „Mina arsti, mina sobi, Jumal appi, Jeesus appi, Maarjake walu wõtma! Arsti käsi, risti wesi, püha ristifene! Awitage, awitage! Rutske kuri kaugele, matke haigus aia taha, wiige walu waarikusse. Issa meie, kes ja oled taewas.“

Haige wigas edasi. Walu ei wähenenud. Toots heitis tema üle sõrmega ristifid ja käskis:

„Hüüa ikka Jeesusesta, hõida Maarjada aitama!“

Siis pööris ta munkade poole ja ütles: „Jah, kurja wägi on suur tema juures. Ehk on saksa wiha ka weel selle juures. Kas ta ise ei rääkinud? Mis ta pihtis ka?“

Kui mungad midagi ei kostnud, hakas ta jälle edasi lugema:

„Mine ära, hõel, mine ära, kuri! Mine mööda maad metsa sisse, näri haawa, näri haawapuud, wiiska wiha wahtra sisse, heida armu, heida armu! Püha Peetrus, Mateus, Markus! Awe*) Maarja, fanta Maarja! Jumala ristike ette, Jumala ristike taha, Jumala ristike maast taiwa! Amen, aamen, aamen.“

Haige näitas waiksemaks jääma. Meele äritus, mis pihtimisega tõusnud, jäi tagasi. Müüd ruttasiwad mungad altari sakramendiga. Nad paniwad sakramendi ande segatud olekus altari pääle, õnnistasiwad seda ja andsiwad haigele. Katoliku usu maades ei anta altari sakramendi wiina ja leiba mitte lahus, waid segatult ja nimelt selles mõttes nõnda, et ihu ja weri, mida siin ustakse, ikka ühendatud koos on.

*) Ave ja Sancta on Sabina sõnad — õnnistatud, püha, ja nendega algawad ka sak Katoliku usu igapäewast palwet, Ave Maria, ja Sancta Maria.

Haige jäi veel vaiksemaks. Tal näitas kergem olema. Tema mees arvas seda ka enese palive wäest tulnud olema ja luges siis veel ühe lugemise haige pääle. Ühtlasi tahtis ta sellega wagadele wendadele näidata, kui palju palweid tema mõistab ja kui auus ristiniimene ta on. Ta oli ara loomuga mehike, ülemate wastu ikka hää tahtmise ja allabeitliku meelega, selle eest aga ka himukas enese kohta rahulolemist ja kiitust kuulma.

Haige jäi magama.

„Aitäh Maarjale! aitäh Jeesusele!“ ütles Toots. „Las ta magab. Kuri on wõidetud. Ta on temast eemale põgenenud. Ei minu lugemised üksi wõinud seda wäärt mõjuda. Olge terwed, kallid wennad, tulemast! Waatage wana hõelust, kudas ta teda wae wama hakan, kui teie siia tulite ja üksi fees olite. Nüüd ma näen, kudas ta teile ja pühale ristile wastu sõitleb. Aga ei jaks. Pidi põgenema.“

Ta waatas haige pääle: „Kui vaikset ta nüüd magab. Neitsi Maarja ise warjab teda. Küll ta nüüd paremaks saab kui ta magada wõib. Ta on muidu wäga hää inimene, ilus ristiniimene, aga — noh, wagad wennad teawad ise parem. Kuuta ikka pihtis teile. Mis ta pihtis ka oma nooremast ajast, kui ta veel minu naene ei olnud?“

Mustad wennad waatasiwad tõsiduse ja vaikimisega küsija pääle. Sellest tundis Toots, et tema küsimist talle pahaks pannakse. Pihtimine peab igawesti sala

olema. Kes õige ristiihimene tohib jelle katte war-
jule waadata tahta. Toots tundis nüüd seda ja ei
küsinud enam. Et ta ennast arwas wendafid pahand-
danud olema, siis hakkas ta uueste uulikuist asjust
rääkima, et oma kristlist wäärtust wagadele flooftri-
wendadele selgemalt nähtawaks teha. „Ma tean weel
palju lugemisi ja palweid mitmesuguste haiguste ja
nõiduste wastu,“ ütles ta. „Ja Issa meie palwe
oli mul juba siis pääs, kui ma kahekümne aastane
noormees olin. Meie wallas tean ma weel ühe mehe,
kes Issa meiet oskab. See on Waarumatsi Hannus.
Aga tagurpidi lugeda ta seda ei oska. Siis loeb ka
weel Hannuse naene meie wallas Issa meiet ja minu
Ruuta ka. Pihtile ei tahta meie walla rahwas ka
pakju minna. Ma käisin Lihawõtte pühade eesnädalal
ja aasta pärast tahan jälle minna. Pihtiks ennast nüüdgi
wagadele wendadele, aga ei tea suurt asja weel hinge
taga olema. Sügise poole, kui enam teol käimist,
siis juhtub enam patu asju ette tulema.“

„Aga kas teie rahwas Jumala wiha ei kard-
a, kui nad nii wiisad on pihtil käima?“ küsivad mustad
flooftriwennad. „Paawst Innocenz kolmas kinnitas
juba 1215 aastal, et iga täis kaswanud inimene wande-
alla langeb ja meie kirikust wälja heidetakse, kes mitte
wähemalt üks kord aastas pihtima ei tule.“

„Meie rahwas on waene,“ kostis Toots, „ja preest-
rid nõuawad pihtimise eest palju raha. Ka palub
meie rahwas oma wanu jumalaid. Nad arwawad,
et Kristi usu Jumal parem ei ollagi ja enam kedagi

ei aidata, kui meie pagana aja jumalad. Aga ega mina nõnda mõtle.“

Kloostriwendade palge pääle tõusis põlastus, kui kuulsiwad, kudas rahwas Jumala kohta mõtelda ja et pagana jumalate poole palutawat.

„Ah mis ilusad kõlawad Maarja palwed teie pühäs keeles,“ rääkis Toots, munkade wastu hää olla püüdes. „Oh kui teie ka mulle neid wõiksite õpetada selles keeles!“

Teine munk luges:

„Ave Maria, plena gratia, dominus tecum, benedicte tu in mulieribus.“

Toots katsus järele painutada, aga ei läinud. „Ei mu keel kanna,“ wabandas ta ja soowis teist palwet ütelda. Munk ütles ka selle.

„Sancta Maria, dei genitrix, ora pro nobis vectoribus.“

Toots kangutas ka selle kallal oma keelt, aga paremat ühtegi.

„Ütle neid oma keeles,“ käskis munk.

„Terwitatud Maria, täis armu; Issand olgu sinuga, ja õnnistatud naeste seas!“ luges Toots wõrinal.

„Teine,“ käskis munk. Toots luges niisama.

„Püha Maria, Jumala sünnitaja, palu meie patuste eest!“

„Õiged mõlemad,“ tähendas munk, „aga õpeta neid ka teistele ja oma weikestele tütrele.“ Ise waatas ta teraselt lapsukeste pääle, kes kurwal näol haige

ema wiletsja sängi ees istus. „Mis armas laps! Sa pead teda hästi kasvatama. Temast peaks Maria õde, nonn, kaswatatama. Kas ja ei taha teda Tallinna nonnekloostriisse anda?“

„Mis mina tean, kallid, auulid wend,“ wabandas Toots. „Ristiija ise olla ikka lubanud tema eest hoolitseda, eks saab näha, mis ta teeb. Minust küll saa ühtegi. Ma ep tohi mõeldagi niisuguste asjade pääle.“

„Ah ristiija olla lubanud?“ küsis munt teraselt, aga tase ja ise waatas haige poole. Ta tahtis tähele panna, kas see wahest unest üles pole ärganud. „Sa tunned tema ristiija?“

„Miks ep tunne,“ kostis Toots, „olin paari aasta eest ise tema juures wahimeheks ja Ruuta oli lambatüdrukus.“

„Armastas ta ka oma ristilast?“

„Mis mina waene, kallid herrad wennad, sellest tean ütelda. Enamaks ikka pidas, kui teisi oma rahwa lapsi. Ega ta laita faks ole, mõnikord aga äkilise meelega.“

„Kas tal muid niisugusid ristilapsi weel peaks olema?“

„Eks ikka ole.“

„Enesel on tal ka wist lapsi?“

„On ikka.“

„Kui palju!“

„Üks poeg.“

„Käib ta ka kirikus?“

„Eks ikka käi.“

„Kudas su kena lapsukekse nimi on?“

„Meie kutsune Madlike, aga mõisas taheti teist Madalleenaks kutsuda. Minu arust oleks see kui soimunimi. Eks iganüks näe muidugi, et ta madal ja weike on, ta jo alles noor. Meie hüüame ikka Madlike. Madlike, tule siia, anna sakste käele juud.“

Madlike tuli ja andis. Mõlemad mungad waatafiwad teraselt ta silma. Neile näitas Madlike iseäranis armas olema. Nad ei raatfinud pilku ta päält ära pöörata. „Wõi niisugune laps,“ ütles teine floostriwend. „Ja, ja, armas laps, sinul peatfiwad ilusamad päewad ees olema, kui selles majas neid leida on. Püha neitsi wõtku sind oma hoole alla.“

„Jah“ ütles Madlike, „püha neitsi tahab mind hoida. Ma nägin eile ööse unes, ta tuli meile ja andis emale rohtu ja mulle andis ilusa, ilusa risti. Kas eit saab terweks?“

„Jah, püha neitsi saab teda aitama ja tema terweks tegema,“ kostis munk.

Siis keeras ta jutu jälle rahwa ufuliku elu pääle ja päris, kas tulla siin rahwa seas ka laulatamata abielusi palju ette, kas laulatamise asemel weel naisi rööwitawat, kas lapsi ristimata jäetawat, kas pagana jumalatele weel ohwrisi toodawat, kas kirikutes ja furnuaedadel pärast matukseid ka weel sööma- ja joomapidusid peetawat jne. Toots kostis nende kõikide küsimiste pääle jah. Küll ei olla keegi neist pattudest

enam üleüldiselt moodus, aga ette neid tulla, mõnda õige rohkeste. Tema, Toots, ise teada wanemaid, kes alla ja üle kümne aastasid lapsi olla wana pagana wiisi järele metsa maha matnud ja mõned neist lastest olnud ka ristimata. Niisama teada tema mehi, kes enestele wanal wiisil naese olla warastanud ja nendega ilma preestri lugemiseta elada, ja weel teisi mehi, kes eneste naesed olla ära wahetanud, nagu wanast wahel tehtud. Ohwriwi wiidawat wanadele jumalatele weel igal pool ja Kristi usu Jumalat põlatawat.

Mungad raputasiwad pääd ja ütlesiwad: „See on tangekaelne rahwas. Eigi tuhat wiisjada aastat on Issanda Jeesuse sündimisest mööda ja weel sünniwad siin püha Maarja maal niisugused pagana teod. Kangekaelne rahwas!“

Siis nõudsiwad nad Tootsi käest selgemalt järele, kes ja kus need inimesed olla ja elada, kelledest Toots tähendatud pagana tegusid teada. Toots juhatas neile niisugusid suure hulga.

„Aga kuidas elab teie paater?“ küsisiwad nad siis talumehelt edasi. „Kas ta peaks auusa elukombega mees olema?“

„Meie kirikusajaja arwate teie? Di, sühusest ei ole enne siin kiriku pääl weel nähtud. Igaüks teab temast paha rääkida.“

„Ega ta majas naesterahwaid ei ela?“

Toots mühatas. „Noh, kus neid siis weel elab, kui mitte jääl. Tal on lapsigi.“

„Kus ta kaswatab oma lapsi?“

„Mis mina tean,“ ütles Toots wabandlikult. „Mõned on ta enese juures kodus.“

„Ta enese juures kodus!“ imestasiwad mungad. „Koguduse filma all!“

„Jah, koguduse filma all,“ tõendas Toots. „Tema enese lapsed. Igaiüks teab.“

Munkade imestus ja põlastus oli suur. „Oh kui häbemataks on sinu karja kaitsejad saanud, Issand! Röige rojasemal wiisil teewad nad sinu seadmiste wastu. Kas nõnda õpetab ta eluga oma kogudust? Kas ta ei tea pääpiiskopi kangeid keeldu, et paatrite majas naesterahwast olla ei tohi, olgu siis mõni nende ealine lähidalt sugulane? Sahti peab ta saama ametist ja ta lapsed kiriku pärisorjadesks furmani. Kui piiskopp Tallinnas meie kaebdust ei kuule, pääpiiskopp Riias saab seda kuulma.“

Munk oli äritusest punane ja ei pannud seepärast tähelegi, et süin sünnis ei olnud waimulikust mehest nõnda rääkida, sest selle seisuse liige oli ta jo ise ka. Nüüd tuli tal vähemalt see meelde, et haige uni tema kõne läbi võiks rikutud saada ja ta hakkas tasasemalt rääkima. Ta kirjutas Tootsi suust mitu inimest üles, kes kiriku paatri elu olu pidada tundma, kirjutas ka tema laste nimesi ja nende emade nimesi ja töotas asja kõrgemate kiriku ülemate ette wiia. Enne lubas ta ka weel teisi asjaloo tundjaid kuulatada, keda Toots nimetanud.

Nüüd pakkus Toots oma külalistele süüa. Need võtsiwad seda wastu ja muud nad oma pihitimise eest

ka ei soovinud. Kui nad söönud, andsiwad Tootsile pihtitähetele, et nad tema naist Ruutat pihtinud, kraamišiwad siis oma asjad wantri pääle ja hakkasiwad minema. Ara minnes ütlesiwad Tootsile:

„Aga kui Jumal peaks sinu naese ära kutsuma, hoia et sa teda pagana wiisil ei mata, nagu seekord lapse olid matnud.“

„Ei, ei,“ tõendas Toots, „teda ma nõnda matta ei taha. Mis ristiniimene ma oleksin, kui oma naest nõnda matta tahaksin.“

Mustad wennad läksiwad furnuaia poole jälle tagasi, et säält mööda lähemasse külasse minna ja säält jutlust pidada ja pihtimisi toimetada, nagu nende amet oli. Ka tahtsiwad nad säält mõnda nendest üles otsida, kelledest nad Tootsi läbi paganlikka asju kuulda saanud, et neid õpetada ja noomida. Aga nad ei saanud mitte õnnelikult sinna külasse. Kui nad kirkumõisast mööda läksiwad, tuli salt inimesi säält wälja ja hakkasiwad munkasid sajatama ja sõimama. Wiimaks wiskasiwad nad nende wantri ümber, altari jaod läksiwad kõik maha. Mungad mõistsiwad küll, kust see oli. Kiriku preester oli saajatajad saanud ja nad üles kihutanud. Pahanduse ja häbiga läksiwad nad edasi, kui oma asjad oliwad üles korjanud.

Tükk aega pärast munkade araminemist ärkas haige üles. Ta oli kaua maganud. Nüüd tundis ta enese sugu kergema olema. „Oh Jumal, kudas need mind oma küsimiste ja usutamistega waewasiwad,“ ütles ta. „Ara tahtsiwad hinge wõtta. Ei jäta ega jäta.“

Oh Jeesuke, Maarjake, arvitage ise! Ei neist piinajatest saa midagi."

"Ara ütle, Ruutake, fanti sõna," waigistas Toots. "Suured asjad abimehed nad küll ei näita olema; ei saanud oma hobuse jala nikastusegi vastu ohtu. Aga las neid Jumal näha. Ma hakkain nüüd ka arwama, et nende lugemisest üksi ühtegi ei tule. Miks jäid ja raskemaks, kui nad üksi sinu juures sees olidwad sind pihtimas ja mina väljas pidin ootama? Aga kui ma sisse sain ja ise ka sinu pääle lugema hakkasin, siis sai sinuga paremaks. Ruutake, ma tahan ikka sinu eest lugeda ja paluda."

Haige jäi uueste magama. Toots wöttis aega ja luges tema juures oma lugemisi ja Issja meiet ja ka esimest ja teist käsku. Neid kahte ta mõistis kah.

Surm ei tulnud. Haige sai aega mööda terweks. Tootsil oli sellest häa meel ja ta hakkas kindlamaste munkade ja iseene se lugemiste terwekstegemise wäe pääle uskuma.

Toots oli Rööluksela talus peremeheks, aga alles teist aastat. Endine peremees oli ühe kardetawa asja pärast kõige naese lastega siit ära põgenenud, üle mere Soome läinud. Mõisa härra oli siis enda senise wahimehe Tootsi wastu nii lahke olnud ja tema süia peremeheks pannud, aina oma enese kraami ja loomadega; sest Tootsil ei olnud midagi.

Aga Tootsist ei saanud õiget peremeest. Ta abeles oma isemoodi loomuga süia ja sinna, ja õiget asja

ei olnud temast kusgil, olgu küll, et ta ennast ise õigeks ristiinimiseks kiitis. Tema käest ei saanud igas asjas piiskopp oma kümnest ega mõis õigeste oma maksusi. Sellest tuli, et härra lähemal kowadel tema koha päält mõisa wahimehe ametisse Mugalasse jälle tagasi wõttis; sest jelles ametis oli ta hoolas ja krabe olnud. Seda oli ta ka nüüd uuel puhul siin jälle, midagi ei jäänud temast nägemata, mis tema ametisse puutus.

Tootji naene Truuta tallitas Mugala mõisas karja, puhastas lossi õue, tegi rohuias seda ja teist tööd jne, nagu kõik teised mõisa orjad ja teendrid. Tema oleks küll parem Röödolutaelale perenaeseks jäänud, kui mõisas orjaks olnud, aga see ei olnud tema teha.

Röömus aga oli weike Madlike, et ta mõisasse tagasi saanud. Ta uskus, et ta siin jälle ristiisa käest ilusaid riideid ja asju kingituseks saab, nagu ta enne saanud, ja et ta oma endise tutwa, Edgardiga, siin ka jälle mängida tohib. Ta oli õigeste uskunud. Tema ristiisa, mõisa omanik von Rottendorp, leidis tema selle kahe aastaga, mis ta wallas olnud, weel ilusamaks lapses kaswanud olema. Tal oli armas tema pääle waadata, ja pea oli ta temale ka uued ilusad riided kinginud. Ka andis ta oma pojale Edgardile, kes ta ainuke laps oli, luba, et ta jälle wahel Madliga seltsida ja mängida wõida, kui ka mitte iga tahes ja ilma ette antud piirideta. Selle loa üle oliwad mõlemad lapsed rõõmsad, iseäranis Edgard, sest temal ei olnud muud mänguseltsilist, kuna

Madliil neid küll oli. Ka näitas poisikene Edgard niisuguse iseäralise loomu ja waimuga olema, et tema isa maja toredas elus ja ilus enesele küllalt armast lõbu ei leidnud. Tema meel ja mõte kaldusiwad tõsisemata asjade ja lihtsuse poole. Madli, kes temast paar aastat noorem, oli küll enam elawama loomuga, aga siiski sündisiwad nad mängides armsaste kofku. Suurelt osalt pidi see ka sellest tulema, et Madli, kui ta enne siin elanud, Edgardiga seltsides juba ka wiisakamat olekut oli õppinud. Oli jo neil nende mängude juures Edgardi õpetaja ja järelwaataja ikka juures, kelle juhatusi siis ka Madlikene kuulis ja tähele pani, mis pääle ta wäga terane oli.

Aga Rottendorpi lahkus oma ristitütre wastu läks weel suuremaks. Ta astus ühel päewal wahimehe juure ja ütles:

„Kuule, Toots, sul on kena tütar, tõeste kena.“

„Mis mina tean, pai härra,“ wastas see kõige alandlikumalt.

„Ma rõõmuстан oma ristitütre üle, ja tahan, ta peab hästi kaswatatud saama. Ta peab ka kooli saama.“

„Kui härra käsib, siis peab see küll sündima,“ ütles Toots, „aga ega mina seda wõi; mina pole midagi. Mina ise olen härra ja minu hing ja meie Madlikene kah.“

„Mina tean seda,“ ütles härra, „aga sina pead seda hääks pidama ja selle eest truuni ori olema, kui

mina sinu Madli kooli panen. Minu ristilaps peab hästi kasvatatud saama."

"Jah, jah, kallid härra, ma liidan härrat väga palju, härra teeb kõik hästi, ja ma tahan kallile härrale ikka truu olla ja ikka kõik teha, mis härra tahab."

Toots oli rõõmus. Kui ta mahti sai, läks ta ruttu kodu ja ütles: „Kas tead, Ruuta, meie Madlike saab nüüd küll veel ilusamad riided. Härra paneb tema koguni kooli. Küll ta kiitis teda ilusaks."

Madlike ema oleks kui jumestanud. Wist oli see rõõmu jumestus. Siis jäi ta mõttesse. Pea watas ta enda noorema tütrele pääle ja ütles: „Aga sinule ei anna küll keegi ilusaid riideid, waenefe!"

Suba lähemal päewal oli Madli koolis. Kõik Rottentorp oli oma mõisa pääle weikeste kooli asutanud, kus ta enda paremate teendrite ja orjade lapsi natukene õpetada lastis. Pää õpiasjad oliwad muidugi tähtsamad kiriku palwed Awe Maria, Sancta Maria, Issa meie, kümme käsku ja mõned usuõpetused. Kes terasemad ja härrale muidu enam meele järele oliwad, need lasti kauea aega koolis käia ja neile õpetati ka kirjutust, Saksa keelt jne. Trükitud raamatu õppimist weel ei olnud, sest trükikunst, mis alles hilja Saksa maal leitud, ei olnud weel siia ulatanud. Õpetamine sündis muidugi enamiste Saksa keeles. Koolitajaks oli üks nõnda nimetatud „kirikuori," kelle Rottentorp lähema kiriku juurest siia kooliametisse oli kutsunud. Ta oli selle aja järele kaunis kena koolitaja ning muidu ka häa inimene. Kirikuorjades kutsuti sel ajal

neid inimesi, kes kiriku preestrite läbi oliwad sündinud, ja nad oliwad ka tõeste kiriku orjad. Pääpiiskopp Henning Riias oli Riia kiriku kontsili pääl 1428 aastal seaduse teinud ja selles muu seas ka seda finnitatud, „et lapsed, kes preestrite läbi sündinud, ja ka nende emad, surmani peawad pärisorjadeks tehtama ja igaweseks ajaks selle kiriku teenistusesse jääma, kus nende isa preestriks oli wõi on.“ Sarnased kõlwatumad preestrid ise pidiwad ametist ära heidetud saama. Seda seadust oli pääpiiskopp seepärast tarwiliseks arwanud anda, et tema walitsuse all seiswatel paatritel tihti lapsi oli, kuna Katoliku usu waimulikud mehed ometi abielusse astuda ei tohi. Igal tarwilikul korral ei saanud see seadus küll mitte täidetud, aga üsna ilma mõjuta ei jäänud tema ka. Wähemalt mõnede ekkimiste kohta sai ta ka täidetud, ja mitmed temas tähendatud lapsed ja nende emad kirikute pärisorjadeks finnitatud. Niisugune kirikuori, preestri laps, oli ka see mees, kes Rottendorpi mõisas, Mugalas, koolmeistriks oli. Säält kihelkonna kiriku juures oli sarnasid orjasid rohkesti, nii et neid sinna liiaks oli, ja sarnasel lool wõidi neid iseäraliste tingimiste all ka mujale teenistusesse panna, mis siis ka siin sündinud.

Madli õppis selle kirikuorja juures väga usinaste. Tema terawat mõistust ja rutulist edasi-saamist pandi imeks. Seda enam tundis temast ta ristiiisa Rottendorp rõõmu ja laskis teda, kui kirikuorja kooliteadus tema kohta lõppema hakas, ka oma poja kaswataja läbi wahel õpetada. Seega puutus Madli weel enam

Edgardiga koku ja wõis temaga wabamalt mängida kui enne. Sest nüüd oli ta osalt kui Edgardi kooliõde, kombetes ka enam haritud ja nägusates riietes, mispärast siis Rottendorp nende mängimisele ja seltsimisele enam wabadust lubas.

Nii oli weikese Madli elu siin kõigiti õnnelik. Ta ei tundnudgi, et ta orjalaps oli. Ta ristiiša lastis talle koolis süüagi anda, mis muidugi parem oli kui wanemate wesine leem. Nõnda läksiwad mööda mitu aastat. Madli oli juba neljateistkümnne aastaseks saanud ja igal aastal koolis käinud, kui ka mitte ilka päewast päewani. Aga siis tuli tema õnnele äkiline lõpp. Küütel Rottendorp hakkas märkama, et tema poja tundmused lossiwahi tütre wastu wististe mitte enam ainult lapselikust sõbrusest juhitud ei ole, waid wist ka misgijugust teisest kindlamast tundmusest. Edgard ei olnud ka enam wäga laps, waid juba sugu üle kuuetiseikümne aasta. Nii wõis iseäralisi tundmusi tema südames küll juba tõusnud olla, seda hõlpsamalt, et ta pehme, luulelise loomuga ja osalt unistawa hingega oli. Oliwad need tundmused aga wahimehe Madli kohta, siis oli see isa teadmise järele wäga kardetaw, nimelt seepärast, et tema Edgard wälistest wiisidest palju lugu pidada ei mõistnud ja oma isemoodi meele järele käia armastas. Isa arwas siin siis kohe lahutust teha, muidu wõis Edgardi sugusega asi wäga pahaks minna. Tuluke pidi kustutatud saama kui ta weike on, suureks saades arwas Rottendorp tema kustutamise raske olema; sest ta tundis oma lapsi loomu.

Seda oli ta ka selgeste wälja saanud, et tema Edgardi isearalised tundmused kellegi muu kohta ei käi kui wahimehe Madli kohta. Wälised seisuse waheseinad, olgu küll tugewad ja kõrged, ei olnud siin seda seespidist hingefarnadust, mis Looja ehitanud, wististe mitte lõhkuda jõudnud.

Ühel päewal kutsus von Rottendorp wahimehe ette ja ütles:

„Toots, ja ei ole enam minu oma. Ma olen sind uue peremehe omaks andnud. Täna lähed minema.“

Toots kumardas alandlikult ja ütles: „Palusin ka oma naist ja last minuga temale ühes anda. Meie ei tahaks mitte lahkuda ja ma olen härrat ikka hästi orjanud.“

„Kõik, kõik olen ma teid ära andnud, kõik lähete tükkis,“ kostis härra.

„Aga kuidas härra ristilapslega jääb? Kas tema kah?“

„Jah, tema kah!“

„Seesuke olgu härraga, Seesuke meiega,“ ütles Toots, — „tea kuhu siis saame wõi kes meie uus härra on.“

Selgamaal päewal pidi Toots oma perekonnaga Mugalast lahkuma. Mineku pääl läks Madli oma ristiiijat weel jumalaga jätma ja tänama.

„Täna teid wäga, kallid härra ja ristiija!“ ütles ta ja häääl wärihes enesel liigutuse pärast. „Ma olen waene halb laps, aga teie olete mind nii hästi kas-

watanud, katnud ja koolitanud. Tänan südamest selle kalli armu eest!”

Ta wõttis herra käe ja andis sellele suud. Tema ilusad selged silmad oliwad niiskeks lõõnud, ta jüda tundis tänu kõrwal ka haledust, et siit pidi lahkuma, kus ta nii väga õnnelik olla wõinud. Ta ei oleks sellest käest lahti lasta tahtnudgi.

Rottentorp rääkis temaga paar sõna ja kinkis talle ühe trükitud Uue Testamendi, mis paar aastat waremalt Saksamaal oli trükitud. Madli oli siin koolis wiimsel aastal küll pisikest usuliku sisuga raamatut trükikirjaga näinud, aga Testamenti seni ajani ainult kirjutatud kirjaga. Seepärast oli ta selle kingituse üle väga rõõmus ja ei teadnud, kudas kinkijat tänada. „Lase olla, armas laps,“ ütles see. „Sa wõid seda raamatut lugeda ja saad temast armsaid asju leidma, aga hoia teda hästi, et teised teda lugeda ei saa, kes ehk seda oskaksiwad. Sa tead, et rahwale on pühakiri keelatud. Aga ole sa ikka häa laps.“

Selle pääle jättis Madli ka Edgardi jumalaga, mille juures neile mõlemile piisarad palgele weeresiwad. Madli hakkas nuttes minema. Tema haleduse ja ingliwiiõilise oleku läbi sai ka tema risttisa süda liigutatud. „Ära nuta!“ ütles ta temale järele. „Uues kodus saab sul väga häa olema. Ma olen teie uue peremehega sinu pärast rääkinud.“

Lapsuke keeras usaldusega ümber ja küsis: „Kes on meie uus herra? Kuhu wiiake meid?“

„Teie lähete Natla härrale; ta on väga häa herra,“ kostis Rottendorp lahkesti.

„Ah, Natla, see mõis ei olla siit wiist mitte kaugel,“ ütles laps lahkemalt ja läks.

Rottendorp keeras oma enese tuppa, pani ukse kinni ja istus. Ta näitas iseeneses rahutu olema. Täki aja pärast liikusiwad tema huuled tawaste: „Kallis, kallis laps. Kes oleks wõinud arwata. Kui armas on ta mu südamele! Ma oleks ta kõige paremate üles kaswatanud ja koolitanud, aga mis ma wõin parata. — Oh et niisugune ometi päris mu oma tütar wõiks olla!“

Kui Madli härra juurest tagasi tuli, ronis tema pisike õeke juba rattile. Ema küsis Madli käest: „Mis ristiiisa ütles ka?“

„Ta ütles,“ kostis laps, „meid wiitawat Natla härrale ja Natla härra olla ka hää härra.“

„Seda praegu küüdimees ütles juba,“ rääkis isa „et ta meid Natlasse wiia, — ükskõik, kuhu wiia!“

Mad istusiwad pääle.

„Natla ei ole kaugel, isa, kas ei ole?“ küsis Madli Mugala õuest wälja minnes. „Ma mõtlen, ma saan weel ristiiisa näha. Ah, Rottendorp on wäga hää ristiiisa.“

„Ma Zumal, tütreke!“ õhtas ema ja kuiwatas filmi. „Ei sinu jalad küll enam Mugalasse saa. Kes hoolib meie sugustest! Eks ole küllalt sedagi armu, mis sa temalt juba saanud.“

„Ara kurwasta, ema,“ ütles Madli nende sõnade pääle. „Bon Rottendorp on jo minule wäga hää ristiiisa olnud. Natla härra on wististi ka niisama

hää. Ta oli eile siin ja rääkis minuga väga lahkestest.

„Siin oli?“ küsisiwad ema ja isa. „Eile? Oli siis küll seesama, kes ka meie juures käis ja korra meie pääle waatas.“

„Nujah!“ finnitab naesterahwas üksi weel juure. „Eks tal olnud ka tarwis oma asju enne hinna maksimist näha. Ega Rottendorp meid muidu pärast temale ei annud. Kuri hing!“

„Ara üttele kurja sõna,“ waigistas mees. „Ta on meile ka —“

„Ara üttele,“ hüüdis naene wihajelt wahela. „Kes weel peab üttelema, kui mitte mina? Sajatama peaksin ma teda. Minu müüb ta ära ja mu lapsel! Sinust ma ei räägi.“

„Ole ikka rahul, kulla Ruuta,“ palus Toots. „Ta on ometi meile ka palju hääd teinud. Waata, kui ilusad riided Madlil seljas. Ja kuidas ta teda koolitab! Misjuguust näputööd mõistab Madli juba; kui kenaste ta wõib lugeda ja kirjutada ja weel kõik Saksa keeles! Mis oleks ta kõigest sellest teadnud ilma selle ristiiisata? Ja kes ristiiisa on nende seas meie suguse lapsele küll enam armu näitnud?“

„Ristiiisa! Ristiiisa!“ kordas naene ägedalt. „Midaagi ma ei räägi enam; ma olen wait.“

Tema paled, milledest küll kehwas aga ka ilu paistis, õdgasiwad. Ta oli enam äritatud kui orjalikust loomusest oleks wõinud arwata. Kui aga nüüd ka tema tütrekene oma ilusa pehme häälega teda waigistama ja trööstima hakkas, kadus ärituse õdg tema

palgelt pea. Lapselik süüta sõna, lapse lahke, magus hää, tema puhas, selge film jõuavad palju. Ema palgele tõusis ärituse asemele naerataw lahkus. Ta wajutas tütre armastusega kaisju.

Nüüd alles näitas Madli wanematele ka oma truiskituid Testamenti, mis talle kingitud. Ta oli enne mõtelnud, ka wanematele teda mitte näidata, aga nüüd tuli tal meelde, et nende eest teda tartwis warjata pole, sest need ei tunnud seda keeltgi, milles see oli truiskitud, ei mõistnud ka misgifugust keelt ei kirja lugeda. Tähtjas oli neil aga kuulda, et jelles raamatus Jumala poja, tema elust ja sündimisest, ta emast ja jüngeritest jne. räägitawat.

Nõnda rääkides lahkus ära müüdüd perekond oma senise härra juurest, nõnda oli von Rottendorp oma poja ja oma ristitütre ära lahutanud.

Matlas pandi Toots jälle wahimehe ametisse. Mugaala Rottendorp oli teda selle ameti pääle ettekiitnud ja Matlas oli see amet hilja tühjaks jäänud. Tootsi naene tegi kõik muud tööd, mis teistel orjade naestel teha oli, nagu ta Mugalasgi teinud. Madli pandi tuppa peremamselli juure, et sellele abiks olla ja ühtlasi tema juures ta ametit ka õppida. Tema töö oli siin kerge ja prii-aega jäi weel ülegi. Seda oleks ta õppimise pääle tarwitada tahtnud, aga kahju, tal ei olnud siin õppimises juhatajat ega ka tarwilikka raamatuid. Tema tähtsam raamat oli ta Uus Testa-

ment ja sedasamagi luges ja uuris ta himuga. Rohkete aga wõis ta siin näputöö asjus õppida ja õppis ka. Nii oli Madli käekäik ka siin, olgu küll, et kool puudus, üsna kaunis. Tema endine peremees ja ristija pidi tema pärast wististe ta uue omanikuga rääkinud olema ja tema soowi ja tingimiste järele wõis noor tütarlaps siin nii palju lahkest leida. Oli aga Madli mõne päewa siin teeninud, siis näitas ta härra temast ka ta enese wooruste pärast lugu pidawat ja oli talle iseäranis lahke. Ta rääkis temaga tihti, küsis, kuidas Madli siin oma eluga rahul jne. Tütarlapse mõistlik, wiisakas olemine ja aruldane iludus ei wõinudgi kellegi pääle, kes teda rohkem nägi, ilma mõjuta jääda. Ka hakati teda siin härra tahtmise järele tema tõsi ristiniime järele Magdaleenaks kutsuma.

Rui von Gorsten — nõnda oli Natla härra nimi — nägi, et Magdaleena raamatute sõber oli, siis andis ta temale ka mõnda oma raamatut lugeda, mil lede poolest ta aga temast mitte wäga palju rikkam ei olnud. Ometi leidis noor õpihimuline neiu nendestgi raamatutest mõndagi uudist ja wõis nende abil oma teadmise piirid laiendada. Rui ta nende raamatute sifuga tutwaks saanud, sai ta weel teisi ja iseäranis häid raamatuid, aga mitte siit, waid Muga last. Ühel pühapäewal oli üks Muga la mõisa mees Natlasse Madli ema juure tulnud ja sellele paki raamatuid ja ühe kirja andnud, üteldes, Muga la noorhärra olla need tema tütrele saatnud. Raamatutest oliwad mõned trükitud, mõned kirjutatud. Nende

faatja. oli Edgard. Raaja antud kirjjas ütles ta, tema faata need raamatud oma endise tutwuse mälestuseks, teades, et Magdaleena raamatuid armastada. Raamatud wõida mitmeks ajaks Magdaleena juure jääda. Kui talle neid waja, siis faada ta ise neile faadifu järele läkitama, wõib olla ka weel uusi raamatuid juure faatma.

Neiu oli raamatute juures õnnelik. Ta luges neid hoole ja ifuga. Üks kirjutatud raamat teiste seas oli Johannes Hussi õpetustest, tema ärapäletamisest ja Konstantsi konziliumist, kes ta hukka mõistis. See raamat sünnitas terase waimuga neiu südamel imestust ja kohutust. Ta luges siit Hussi õpetusi ja leidis need väga armjad ja kaunid olema. Ta nägi, kui väga nurjatu oli waimuliku seisuse elu ka waneimates Kristiusu maades ja kudas wahwa waimuga Hussi felle wastu wõidelnud ja kiriklist olu parandada püüdnud. Ta nägi ka, kui ülekohtusel wiisil püha konzilium Hussi pääle kaebdusi tõstnud, kui hoolimata meelega teda piinatud ja wiimaks elusalt ära põletatud. See raamat tõi kui uue ilma ärkja neiu silma ette. Seda oli kõrge kiriklik wõimus nõnda piinanud ja ära tapnud, kes nii tuline tõsiduse sõber olnud, kes woorust ja hädust õpetanud ja nõudnud nii julge meelega, nii suure armastusega. Ta oli inimeste ärapäletamisest ja piinamistest enne küllalt kuulnud, aga need õnnetumad pidiwad kõik nõiad, ketserid ehk muud suured kurjategijad olema — Hussi aga nägi ta kõige parema, kallima inimese olema. Niisugust

teada oli puhta südamega neiule liig. Sa pääle selle need muud pahad eluviisid, mis see raamat Hussi hukkamõistjatest kõrgetest waimulikuist meestest teadis rääkida kuni paawsti eneseni! Iseäraline hirm käis neiu südamest läbi. Mõnda paha oli ta küll ka siit maa alamatest waimuliku ameti pidajatest kuulnud, aga nende kõrgetest ülematest kaugel maal oli ta lapsetiikult ikka kõige paremat uskunud. Paawstist enesestigi rääkis raamat kõige pahemaid häbitegusi ja kõiksugu halbu kombeid, milledest jellesama kontsiliumis, mis Hussi hukka mõistnud, ka küllalt kõnet olnud.

Raamat Hussi üle oli kui uks, mille läbi neiu kahe iseäralise ilma sisse wõis waadata, mida mõlemaid ta seni ajani wähe tundnud. Need kaks ilma oliwad Katoliku kirik oma waimuliku seisusega ja Püha kiri. Magdaleena senise arwamise järele pidiwad need mõlemad teineteisega täieste kokku sündima, aga tähendatud raamatu järele oliwad nad üsna teine teise wastu. Et raamat Püha kirja õpetuste ja waimu kohta õigust rääkis, seda nägi neiu ise, sest tal oli Püha kiri jaadawal, kust ta asja lugu järele uurida wõis, ja selle järele arwas ta, et tema raamat wististe küll ka Püha kirja õpetajatest ja nende elust õigust ütleb.

Sellest ajast pääle läks kena neiu enam iseäraliseks. Ta oli tihti mõtetes ja luges hoole ja uurimisega oma uut Testamenti. Mis temale enne siin mõistmata olnud, oli nüüd Hussi õpetuste läbi selgeks muutunud. Ta kaswas kindlaks õigemal kristlikul meelel, tõusis kõiges tões ja mõistuses.

Rui Magdaleena nõnda mitu aastat Atlas elanud ja juba täieks inimeliseks kaswanud, tuli tema elu kohta jälle midagi iseäralist ette. Kilter oli tema ema raskest peksnud ja see täitis Tootsi südame, ehk ta muidu küll arg mehike oli, walu ja paha mõttega. Ta mõtles kiltrele kätte tasuda. Seda mõtlesiwad ka mitu teist meest, kellede wastu kilter niisamuti ülekohtu teinud. Ja nad oliwad nõuu kokku pidanud, ükskord kiltre finni wõtnud ja teda kowaste peksnud. Küll oliwad mehed seda öö warjul ja määritud nägudega teinud, aga siiski tuliwad nad ilmsiks. Nad wõeti finni ja pandi wangi. Teisel wangistuse päewal oli Atlas suur pidu ja palju wõeraid koos. Härra von Horsten pühitses oma kolmekümne aasta sündimise päewa. Selleks päewaks oli ta ka filtri peksjad karistada jätnud, millega ta külalistele enam mitmesugust pidulõbu arwas tegema.

Rui pidu täies hoos oli, kui küllalt sööbud ja joo-
bud, siis lastis von Horsten oma wangid ette tuua ja mõistis igaühele sada kolmkümmend hoopit. Oma sündimispäewa pidu pärast aga ütles ta sellest te-
nitud nuhtlusest igaühele nelikümmend hoopit kinkima, nii et igal mehel ainult üheksakümmend hoopit saada olla.

Nuheldawaid oli wiis meest. Kõige wiimsiks jäeti wahimees Toots. Rui ta maha oli tõmmatud ja mõ-
ned hoobid tema palja piha pääle antud, tungis üks neiu ümber seiswa pidurahwa seast wälja, lastis wahi-
mehe pääle maha, karjus ja palus temale armu.

„Bisake ta minema!“ hüüdis peksmise juhataja mahatõmbajatele.

Need tahtsiwad käsku täita, aga ei saanud. Neiu oli kindlaste käed peksetawa mehe ümber heitnud ja ei lastnud mitte lahti.

„Halastage!“ hüüdis ta. „Peksege mind kui tahate, aga halastage mu isa pääle! Kallis härra von Horsten, halastage?“

Peksmise juhataja, kelleks üks piduline oli, ei tundnud, kes see paluja oli, jäi aga siiski tema wahwuse ja ta paremate riiete pärast pisut tema kohta mõtlema. Aga mis aitas siin mõtlemine. Uueste käsis ta, et neiu peksetawa küllest lahti peab tõmmatama. Kuid asjata püüti tema käsku täita. Kaitseja ei katkenud oma isa küllest. Ta palus ikka tema eest ja warjas teda.

Von Horsten nägi küll, et see Magdaleena oli, ja tal oli halb, et niisugune segadus tõusis, aga tema rüütliklik uhkus ei lubanud teda wahele minna asja teifiti pöörama.

Lööjad hakkasiwad uueste tööle, et leppide abil neidu lahtilastmisele aidata. Kui paar hoopi tema pääle langenud, largas üks noor mees ümberseisjate hulgast wälja ja hüüdis:

„Pidage! Teda ei tohi teie peksta. Wahwus ja halastus ei ole ometi mitte süü, waid kõrge woorus.“

See oli Mugala noorhärra Edgard; sest ta tema oli isaga siin pidul.

Lööjad ei tahtnud wõõra nooremehe keelbu kuulda,

tõstiswad kepid jälle tuulde. Keelaja ei lastnud neid maha langeda, astus wähele.

Rõik kogu oli neiu wahwusest nagu kohmetanud. Niisama leidis noore rüütli mehine wähele astumine iseäralist imekspanemist. Mis oli temal siin asja wõi õigust, keelmist wõi käsikimist?

Agaga tema tahtmine jäi maksiwaks. Sest von Horsten tõstis ise sõrme ja ütles:

„Laske jääda jeda korda.“

Siis lastis ta Tootsi uueste wangi wiia. Bidu-
lised agaga ei suutnud Magdaleena päält filmi ära pöö-
rata. Tema wahwus ja ilu oli neid kõiki enese külge
kui wangi wõtnud.

„Kudas see on,“ sosistasiwad ühed ja teised. „Nii-
jugusel mehe pääsatal wõib niisugune tütar olla, nii
pilt-ilus, nii wapper! Ja noor rüütel Rottendorp —
mis tähendab see, et tema siin wähele tuli?“

Neiu ise oli häbist ja õnnest kui segane. Ta oli
õnnelik, et peksmine katki jäänud, ja häbelik, et nüüd
nii palju filmi tema pääle waatasiwad ja et Edgard
tema kaitsejaks tulnud.

Wana Rottendorp tundis ühtlasi tuskat ja ühtlasi ka
rõõmu. Tal oli hää meel, et tema ristitütar nii wähe-
waluga pääses ja et ta temast nii ime suurt wahwust
nägi; agaga wäga halb oli talle see, et tema Edgard siin
Magdaleena kaitsejaks olnud. Kas ei olnud see mär-
giks, et tema pojalt ka nüüd weel auuta orjalapse
wastu wõis iseäralisi tundmusi olla? Ehk kas ei wõi-
nud selle loo läbi isewiisilise nooremehe südames kaht-

lasjed tundmused kangel hool oma lapsesõlwe jeltfilise wastu õhutatud saada? Von Rottendorp kahetses, et ta poja pidule kaasa tulla lubanud. Aga kas ta wõis ette niisugust asja aimata? Ta oli mõtelnud, et Edgard mitme aastase wahje järele Magdaleenat enam ei mälestagi, — aga nüüd oli see pagana peksulugu wana tutwuse ja wist ka sõbruse — nii kartis isa — nueste üles ehitanud.

Nüüd ei rääkinud keegi piduline muust kui Magdaleenast, tema wahwusest, tema armastusest isa wastu, ja tema inglilikust ilust. Ja üks ja teine piduline tuli neiu juure ja tahtis temaga rääkida, et tema kõnet kuulda ja tema haridusest märku saada.

Magdaleena oleks kõigest meelest piduliste seast kiireste kadunud, aga ta ei saanud neist lahti. Temaga rääkides nägi igaüks, et kenal neiul tema suure wahwuse juures ka haridus oli, mis mitte orjalast, waid kui suurtsugu haritud inimest tunnistas. See pani meeled mõtted tema kohta weel enam liikuma. Niisugune iludus, niisugune wahwus, niisugune haridus ja wiisakus, — see kõik oli päris tsestaja naesterahwa eeskujju.

Neiu enese kaitseja, Edgard von Rottendorp, hoidis nüüd wagusalt temast eemale. Ta süda peksis kangeste, tema tundmused ja mõtted kihawad segamine — nii ime kenaks, wahwaks neiuks oli tema lapsesõlwe sõber kaswanud ja niisugune lugu oli temaga siin sündinud!

Kui piduliste jutt ikka weel mitte wahwa neiu ja

tema kaitseja päält ära ei pööranud, palus wana Rottendorp von Horstenit, et see külalised tупpa kutsuks, ja sääl siis muud asju kõnestsse saaks wõetud. See oli ka Horsteni soov. Kõhe palus ta wõõrad tупpa ja ütles:

„Armsad pidulised! Ma tahtsin nende nurjatumate karistamisega pidurõõmu wahel teile natukene ijeäralist ajawiidet pakkuda. Palun wabandada, et selles niisugune segadus ette tuli. Jätame siis nüüd selle tühja asja ja laseme midagi muud tähtsamat kõnestsse tulla. Härra von Rottendorp on kirjade uuriija, tema saab meile midagi uudist jutustama.“

Selle pääle wõttis wana Rottendorp sõna ja ütles: „Jah, sõbrad, mul on suurest uudisest jutustada. Meie aastasada lõpeb kõige suurema uudisega, mis ial wõib päikese all kuulnud saada. Ei olnud sellest weel küll, et selles aastasajas trükikunst ja mitmed teised tähtsad kunstid on üles leitud, ei, ka üks uus ilm on leitud. Leidja on Hispanlane Kristof Kolumbus. Nagu mitmed teie seast teawad, astus ta nüüd ligi paari aasta eest, 12. Oktobril 1492, selle uue ilma rannas maale. Juba on sellest uuest ilmast tähtsaid teatusi ka meie juure ulatanud. Uus ilm on lõpmata ilus, ära arwamata suur tema looduse rikkus. Ja suur on ta, mitte kui saar meres, waid tõsine suur ilm. Hispania on uhke ja õnnelik selle looduse juures.“

Kui kõneleja uue ilma ilust ja rikkusest pikemalt seletanud, hüüdsiwad mõned sooja pääga pidulised waimustusega temale wahela:

„Elagu uus ilm! Elagu Hispania ja Kolumbus! Aga kahju, et meie wanemad nii lollid on olnud ja selle maa leidmata jätnud. Oleks nemad tema leidnud, siis oleks ta meie päralt olnud, ja siis hõistaksime nüüd sääl ilusas ilmas von Horsteni sündimispäewa pidulauas. Ah, see oleks tubli! Aga nüüd ole ainult selle weikeste Maarja maa lapikesega rahul.“

Seega olivad piduliste meeled Magdaleena ja tema kaitsemise loo juurest laiemale lahutatud ja jälle wältas pidulust edasi. Söödi, joodi, rõõmustati ja tant-
siti kange õhinaga.

Noor Rottendorp aga oli mõttes ega ihaldanud ta ühtegi lõbu. Seda ei pandud tema juures ka wõõ-
raks, sest umbes sarnane oli ta enamiste ifka. Dmeti oli tema südames seekord enam kui arwati. Tema mõtted ei saanud lahkuda selle juurest, keda ta kaitse-
nud. Ja kui õv kätte tuli ja teistel libedam tantsu õhin oli, siis teadis ta kohta leida, kus ta isekeskis temaga rääkida wõis. Tema sõnad neiu wastu olivad tõsi-
sed ja lühikesed ja lõpetas tähendas ta temale, ta ei wõida sellest päewast saadik enam teda unustada.

Wististe oli see tõotus kindlast südamest tõusnud; sest pea pärast seda pidu sai Magdaleena Edgardi käest kirja, milles see jälle iseäralist soojust näitas. Neiu ei näitnud tahtma oma meeli segada lasta. Ta saatis kirjatoojaga kohe wastuse tagasi ja palus selles, et Edgard ial enam niisugusel wiisil tema pääle ei mõtleks, parem teda koguni unustaks. See sõna ei sündida kudagi tema kohta, et Edgard teda ei tahta

uuustada. Ainult paha wõida sellest tulla ja ei üh-
tegi hääd, sest tema, neiu, olla alatu, kõlwatu orja-
laps, Edgard aga suurtsugu ja kõrge auuga aadeli-
mees. Neiu omalt poolt saada tema wastu tema roh-
kete häätegemiste eest küll alanduses surmani tänulik
olema, aga muud iseäralikumad tundmused ei tohtida
nende wahel sugugi ruumi saada.

Need mõtted neiu poolt oliwad wististe õiged, aga
palawu hingega noormees ei tahtnud oma iseäralises
loomus nende järele teha. Ta kirjutas neiule mõne
nädala pärast jälle ja ikka weel jälle, ning iga uue
kirjaga näitawad tema sõnad weel soemaks minema.
Et Magdaleena teda weelgi parematele mõtetele püü-
dis saata, sellest ei näitnud ta kui midagi mõistna.

Sorsteni sündimise päewa pidul jäi wahimees Toots
küll karistamata, aga lähemal päewal pidi ta siiski
selle kätte saama. Ometi jäeti Magdaleena palumise
pääle tema karistus üle poole kergemaks ja anti talle
ainult nelikümmend. Siiski ei muutnud see nõrgen-
datud karistus tema südant, ehk see küll arg oli, ei
kristlikumaks ega ka muidu paremaks. Tema südames
tõusis kiltre wastu weel suurem tasumise himu. Ta
oli kartlik ja arg küll ülemate ja suurte sakste wastu
ja ei julgenud nende wastu suuremat paha mõtet nal-
jalt eneses tõusta lasta, aga kiltre kui oma taolise
wastu oli tal tigeiduse sappi sees küllalt. Oliwad nad
jo mõlemad mõisa ametmehed, ja siiski oli kilter tema

Triutat nõnda peksta tohtinud, ja nüüd oli ka veel tema ise filtri pärast nahatäie saanud. See tema südamele rahu ei annud, nii hirmukartlik see küll muidu oli. Aga raske oli tal filtri vastu tajumist õnnelikult täide saata. Tegu võis jälle täielikult ilmsiks tulla ja siis oleks veel suurem naha täis vastu võtta olnud kui esimesel puhul. Seepärast mõtles Toots oma tarbuses enne endale kaitset ja kinnitust muretseda. Ta läks pühapäeval pärast kirikut paatri juure ja palus endale waluwõtmise sõnu õpetada. Ta tahtis hästi makssta ja soowida siis ka hästi wägewaid sõnu. Ta teadis, et nende paater kõiksugu sõnade õpetamises osaw walmis mees on.

Ragu lugeja ise võib arvata, ei olnud Toots sõnade ostamise kunstis mitte wiimaste hulgas. Ta teadis ka waluwõtmise sõnu mitu jagu, aga ta tahtis neid veel muretseda, nimelt kõige uuemaid ja mõjusamaid. Päälegi oli ta wiimse peksmise juures märganud, et tema senised waluwõtmise sõnad natukene nagu nõrga mõjuga olnud. Oli siis paremaid tarwis.

Kui ta paatrile oma tuntud sõna-waranduse ette kraaminud, ütles see enesel küll veel mõjusamaid olema ja nimetas nende hinda. Toots maksis hinna wälja ja palus õpetada. Paater luges:

„Seesuke kata, Maarjake mata, kurja tepi eest, witsa walu eest. Wõta ära walu, aja ära halu, maa sisse, metsa sisse, soo pääle, wee pääle, wana kurja watsadesse. Seesust löödi pillirooga, — pillirooga, suure malgaga, ei olnud walu ühti. Amen.“

Tootsil ei olnud küll mitte hää pää, aga wäga hää tahtmine, ja tahtmine on wõimine. Tal oliwad siis need waluwõtmise sõnad mõne korra ettelugemisega käes. Kodu minnes rääkis ta ka naesele ja tütrele, et ta enesele uued waluwõtmise sõnad olla saanud ja ise oli rõõmus ja luges nad ette.

Raene nurises natuke kui ta kuulis, mis nende sõnade eest makstud ja küsis, mis tahta Toots nendega siis nii lühku tegema hakata?

„Eks juhtu meie sugusel ikka tarwis tulema,“ arwas Toots. „Wõi üht päewagi julge olla.“

„Mis sa tühja usud, isa,“ ütles Magdaleena. „See ei wõi olla, et sõnad walu wastu kaitsewad. Minul on üks raamat, selle sees õpetab üks auus mees Johannes Gufs, et kõik sõnad ja posimised, mis mõned paatrid ja mungad õpetada, tühi loba olla.“

„Olen jo nende eest hinna maksnud,“ ütles Toots kindlaste. „Patudgi wõidakse raha eest paatrite käest andeks osta, miks siis weel mitte natukest sõnu walu wastu? Oleks ikka raha, peaks nõuu kofku, tapaks nad kõik maha ja patud ostaks kah andeks kõik.“

Neiu waatas kahetsewal pilgul isa pääle ja rääkis: „Pattude andeks müümine on weel jõledam pettus kui sõnade müümine. Minu Püha kirja raamatutes ei ole kusgil sõnade ega pattude andeks müümine lubatud. Usu mind, isa, ja saa aru, kudas wõib kuri tegu sellega Jumala ees kustutatud saada, kui selle eest inimesele raha maksetakse?“

„Aga kudas nemad oma patud raha eest andeks

saada wõiwad?" küsis Toots ifeseiswas kindluses.

„Nemad ostawad raha eest ainult kiriku wanemate lahkuse enestele tagasi," ütles neiu, „aga õigust Jumala ees ei wõi keegi rahaga osta. Ka seda ütleb Johann Hufs jälgeste.“

„Mis meie teame," segas isa. „Kui nemad seda teewad, eks siis pea ikka uskuma, meie oleme nende wastu rumalad. — Ah, nujah," ütles ta siis ruttu edasi, „kui nende eneste ees wõib süüd nii kergesti andeks osta, siis wõib seda ka nende Jumala ees. Üks fakt oli, ja tead, kahel orjal keeled juust ära lõiganud ja pärast nad raske piinaga ära tapnud. Selle eest mõistetud talle, et ta kirikule peab wiiskümmend marki maksma ja ta on praegu nende seas niisama auus mees kui enne; seega on tema süü siis selle raha eest taja. Miks siis nende Jumalaga nõnda ei peaks olema? — Oleks aga ikka raha oleks!“

Magdaieena ei jõudnud tema ebausku murda, ehk ta seda küll ka enne juba katsumud ja pärast veel katsum. Tõsise kristliku usu asemel oli inetu ebausk rahwa seas walitsemas, osalt endise pagana aegse usuga segatud, osalt oma enese ifelikus loomus. Neiu terane waim aga oli selle asja kohta juba selginud, iseäranis Hussi kirjade läbi, ja tal oli kurwastaw näha, misjugune pimedus õnnetumat rahwast ka waimu poolt mattis „Oleks neil ometi Jumala sõna oma keeles jaadawal," mõtles ta, „ja kui mõnigi seda lugeda mõistaks, siis saaks ikka walguse terakesi sellesse pimedasse õõsse, aga nüüd ei tea keegi midagi kristliku usu õigest walgusest.“

Ja kui ta selle asja juures weel pikemalt mõtelnud, oma Püha kirja raamatuid ja rahwa ufulist elu enam ja enam uurinud, tõusis temas see liiakas mõte, kas ta ei võida ise Pühast kirjast midagi rahwa keelde ümber kirjutada ja siis mõnedelegi seda nende oma keeles lugeda ja õpetada. Ja see mõte ei lahkunud temast enam. Kui ta küll püüdis seda jätta, ennast selle pääle nõrgaks ja kõlwatuks arwates, aga ta ei võinud, jüda ei saanud rahu. Kui kange jala wägi oli teda ajamas. Ja ta wõttis wiimaks jule kätte ja katjus painutama hakata. Aga ei saanud hakatussegagi kudagi pääle. Ei saanud ühtgi sõna kudagi kokku sünnitada. Sel ajal, 1500 aasta alguse ligidal, oli küll waewalt Eesti keeles mõnda sõnakest kirjutatud, millest Magdaleena ka midagi ei olnud kuulnud. Ainustigi sõna ei olnud ta Eesti keeles kirjas näinud. Seepärast oli ettewõte ütlemata raske. Saksa keeles mõistis ta üsna hästi kirjutada, natukene ka Ladina keele kirjas, kuid ilma selle wiimse keele oskamiseta, aga oma enese emakeele kirjutamisega — sellega ei saanud kudagi.

Ta oli esimeseks katseks Johanneese ewangeliumist 15. päätüki ümber panna wõtnud. See oli temale muu seas iseäranis armas. Aga asi ei läinud.

Ja waga neiu heitis põlwili ja palus Jumala poole, et see teda ta ettewõttes aitaks, tema waimu walgustaks. Kui ta mitu kord katjunud ja mitu kord palunud, hakkasiwad wiimaks ometi tähed sõnadeks kokku ühinema. Kui ta weel katjunud, saiwad mõned jalmid walmisgi.

Seega oli ta enese arust juba palju wõinud: otsitud tee oli käes. Ja oli see tõlk nii häa paha kui ta oli, aga mõte oli salmidel sees ja need oliwad rahwa keeles kirjutatud. Nüüd wõis töö juba mine- ma saada, ja neiu wõis mõnelele mõisa inimestele ja orjadele warsti midagi nende omas keeles Pühast kirjast ette lugeda, nagu ta ihaldas — ja tarwiliseks tundis. Sest sel ajal räägiti meie kirikutes peaaegu ainult wõõrastes keeltes, enamiste Ladina keeles, ja see natukene, mis mõnes kirikus rahwa keeles üteldi, oli ka nii armetu, et keegi sellest mõtet leida ega mi- dagi mõista ei jaksanud.

Mõne aja pärast oli waimurikas waga neiu Uuest Testamendist kaks raamatut ümber tõlkinud: Johan- nese ewangeliumi ja Pauluse Kolosuse rahwa raa- matu. Juba hakas ta neid ka tarwitama. Ühel pü- hapäewa õhtul oliwad mitu inimest tema ümber ta ema juures koos, ja ta luges neile oma enese tõlgi- tud Jumala sõna ja seletas seda, kus kuuljad aru ei saanud, oma teadmist mööda.

Enam osa kuuljaid oliwad neiu lugemisest ja sele- tusest waimustatud. Neiu enese ema nuttis liigutuses, kui tütar Kristuse kannatamisest luges, ja tema emast, kes ka risti all seisis. Ka isa süda oli liigutatud, kui ka ilma selgema arusaamiseta.

Kui neiu lõpuks Kolosuse rahwa raamatu kolman- damast pääülikist luges, et meie üksteisega pidada kan- natama ja teine teisele andeks andma, küsis Toots kobe järsku wahela: „Aga kas me siis filtrele ka peame andeks andma? Mis seisab seal filtrite pärast?“

Magdalena kostis, et Püha kiri mitte üfsikute kohta eeskirju ei anda ega ka kedagi oma nõudmiste alt wälja ei arwata. Mii pidada küll ka kiltrele andeks andma.

„Siis ja ei tea jeda asja hästi,“ ütles Toots. „Nõnda see olla ei wõi. Ta tapab ju ema kas wõi furnuks, ja mina pean ikka kõik andeks andma. See jutt pole kudagi. Näh, praegu tuleb meelde — ühekorra rääkisid ja, et Jeesuse ise olla teisi piitsaga kirikus lafsutanud, ja mina ei wõi siis weel kiltrelegi anda. Kõigile oleks neile waja.“

Magdalena seletas, et tasumine olla Jumala päralt. Sellest ei tulla ka midagi hääd kui meie tasuda püüame. Meie ülemad saada selle läbi meie wastu weel enam äritatud, meie elu saada seega raskemaks, ja hõlpsaste wõida meie tasumise tööd ka teatawaks saada ning siis olla karistus raske. Kas isa ise ei mälestada?

Nüüd löi Toots kartlikuks ja andis järele. „Ja, parem oleks ikka küll talle andeks anda,“ ütles ta. „Siis ei oleks uut nahatäit karta. Testament on ikka hästi tehtud.“ Tema agara ja ara loomu järele oliwad sarnased arwamised tema kohast wist õiged.

Mõne nädalaga oliwad Magdaleena lugemise tunnid üle mõisa tutwaks, räägitawaks asjaks saanud. Ta pidas lugemisi igal pühapäewa õhtul ja kuulajaks oliwad temale enamiste kõik mõisa rahwas. Tema sõna oli elaw ja süütaw, tema kõne selge ja waimukas; selle juure weel tema armas, mõistlik wiis ja

aruldane iludus, see tegi teda paljude moelest kui uueks Püha neitsiks. Ei olnud keegi rahwa seas unesgi kuulnud Jumala sõna selles selguses, selles waimus, selles armastuses, nagu jeda nüüd Magdaleena juust kuuldi. Inimesed oliwad waimustatud temast ja ta lugemistest. Kui tema Jumala poole palus eht kurbasid Jumala sõnaga trööstis, siis hiilgasiwad ühtlasi tema ilusad sinised silmad nii elawas armastuses, nii kindlas usus, nagu oleks ta taewalik olemine. Ka ümberringi wallast käisiwad inimesed tema lugemise tundidele ja saidwad täis imestust ja liigutust, kui nad teda palwes nägiwad ja kuulsiwad.

Härra von Horsten teadis kõik, mis tema pere mamsel — jeda oli Magdaleena nüüd täieste — usu asjus tema mõisa pääl tegi. Ta oli mõne korra ka ise tema lugemise tunnil käinud ja ka imestuse ja rahulolemisega säält tagasi tulnud. Sest Magdaleena oli tdeste hoopis aruldane inimene, weel enam waimu ja hinge rikkuse kui wälise ilu poolest. Selleks oli teda suurelt jaolt tema kaswatus teinud. Oli ta jo nõnda ütelda ülema seisuse ja alama rahwa wahel pääl üles kaswanud, oli nende mõlemate elu olu nõnda tundma saanud, ühtlasi ka kauni jaotese haridust saanud, mis Johannes Hussi kirjade läbi weel iseäranis rohkestes ja uuendawalt oli selgitatud ja puhastatud. Nii ei olnudgi wäga ime, et see kõrgemate aimetega terane waim nii walgustawaks tuleks üles tõusis.

Bon Horsten oli wahel küll mõtelnud Magdalee-

nale lugemisi ära keelata, jest selle aja kirikliku seaduse järele ei tohtinud keegi ilmalikust seisusest inimene Püha kirja teistele seletada. Weel wähem tohtis seda ilmalikust seisusest naesterahwas teha. Ka oli Püha kirja rahwa keelde ümberpanemine keelatud. Seda teadis Horsten ja wist ka Magdaleena, aga kumbgi neist ei näitnud see pääle palju mõtlema. Horsten nägi ka, et Magdaleena lugemistel tema rahwa kohta kasulik mõju oli ja, et neiu ise seda kõigest meelest tahtis, siis ei tahtnud ta teda nii kergeste keelda.

Ometi kirjutas ta sellest asjast korra neiu enese ristiisale Mugala Rottendorpile, ja küsis temalt kui juuremalt kirjatuundjalt nõuu, mis teha. Rottendorp sõitis Atlase, et imelist ristitütart tema lugemises ja kirja seletamises ise kuulda. Ta läks kui segaseks, ta süda sai palawaks, kui ta teda kuulis ja nägi. Kui lugemine lõpnud, ei wõinud ta ennast pidada. Tema rüütlikil kõrge meel näitas kadunud olema, tormilikult wajutas ta tema enese rinna wastu ja ütles: „Ah, ristitütar! Sinus näen ma kui Püha neitsit ennast!“

Kõik paniwad imeks, kui palju see härra ennast Magdaleena wastu alandas. Rottendorp isegi nägi nüüd enese üle piiri astunud olema, aga ei saanud enam parata. Kui ta lugemiselt ära läks, kihises ta pää kõiksugu mõtetest. Ta oleks kõigest meelest oma ristitütre enese juures pidanud, oleks ka nüüd tema mis tahes hinna eest tagasi ostnud, aga see pagana armastuse wimm Edgardi südames, see ei lubanud

midagi. Ja midagi ei tahtnud ta ristitütrele tema usuasjalises tegevuses ka teelda; ta oli temale nii armas. „Peaks Magdaleena asi piiskopi kõrvade ette kantama,“ ütles ta Horstenile, „siis tahan mina selle eest muretseda, et säält midagi paha kellegil karta ei ole.“

Nõnda võis Magdaleena oma armuõpetuse tööd edasi teha; ainult seda panivad Rottendorp ja Horsten temale ette, et tema ial püha Katoliku kiriku vastu midagi ei pidada ütleva, nagu ta erajuttude järele temast karta võida.

Aga juba oliwadgi Magdaleena lugemised kihelkonna kiriku paatri kõrvadesse kostnud. Ta kirjutas selle pärast Natla härrale ja ka neiu ristiiisale Mugala Rottendorpile, ning nõudis keelatud halvale asjale lõppu. Kui ta mõne nädala votanud ja oma nõudmisele täielist täitmist ei kuulnud tulema, kirjutas ta Tallinasse piiskopile, seletas asja kirikule kar-detawaks ja palus sellele rutulist ülekuulamist.

Sel ajal istus Tallinna piiskopi tooli pääl Nikolaus Rottendorp,*) wististe Mugala Rottendorpi lell. Ta sõitis mitme doomhännaga Mugalasse, kus teda suure auuga vastu wõeti. Säält mõtles ta Natlasse edasi sõita, jättis aga selle nõuu katti, kui kaebealuse ristiiisaga oli rääkinud. Ainult kirja saatis ta Natlasse, millega nõudis, et von Horsten Mugalasse tema ette tuleks ja et neiu Magdaleena lähemal pühapäewal

*) Nikolaus Rottendorp walitses Tallinna piiskopkonda aastast 1492—1509. Ta oli waimuliklute würstide seast lausa loomuga, hooletu ja ilma suurema waimuta mees ja iseäranis suur jookide armastaja.

kiriku juures pidada olema, kus kiriku ülematel temaga rääkida olla.

Horsten andis wiimse nõudmise Magdaleenale teada ja ütles ka, et piiskopp Rottendorp ise saada ka sääl olema ning saada ka Jumala tenistusest osa wõtma. Teatus oli neiule küll kohutaw, aga siiski oli ta rõõmuga walmis minema, sest ta ihaldas piiskoppi kuulda ja näha saada, oli ka juba warem selle pääle mõtelnud, et temaga mõnede asjade üle rääkida wõida. Müüd wõis siis sündida, mis ta ise soowinud. See-pärast oli ta walmis minema, ehk küll oma jagu kartes, ühtlasi aga ka rõõmu tundes. Ta andis Horstenile sõna, ta saada soowitud ajal kiriku juures ees olema, ilma kellegi wiimata.

Lähemal pühapäewal oli Magdaleena aegjaste kirikus. Inimesi tuli täna ka õige rohkesti, sest umbes poolele kihelkonnale kiriku lähedal oli kõwa käst antud, et kirikus peawad olema. Aga weel enne kui toredad Jumala fulased tuliwad, ilmusiwad kaks unekubjat pikkade ritwadega rahwa sekka. Sest inimesed oliwad wäsinud ja jäiwad wagušas pühas kojas kohe magama. Unekubjad käisiwad ühel pool ja teisel pool ja piilusiwad teraselt rahwa sekka. Kus nad ial mõne pää nägiwad liialt wiltu langenud olema, kust nad norinat wõi kõwemat hingamiist kuulsiwad tõusma, sinna andsiwad oma teibaga mükšu külge. Seda ei tohtinud olla, et kogudus kirikus noorštab kui piiskopp ise sisse astub.

Juba tuli piiskopp doomhärade saatel sisse. Ta

oli toredas walges fiidi riides, kulla ja hõbedaga ehitud. Magdaleena süda paisus waimustuses teda nähes. Piiskopp läks altari ette, luges, suitsutas ja laulis liitani laulusid, aga ei ainustgi sõna rahwa keeles, päälegi ka kõik nii laisjal, wintskel wiisil, et ta ise näitas magama jääma kippuma. Kogudus oli selles muidugi hästi usin. Suigufubjade käed tikkusiwad wäsimä; sest norin tõusis ühelt poolt ja teiselt poolt, pään tikkusiwad wankuma siin ja sääl, neid kõiki oli waja udistada.

Kui piiskopp kantslisse tulnud ja parajasti tahtis pajatama hakata, hüüdis üks hääl rahwa seast pahastelt:

„Miks ja mind müksid?“

„Ara maga!“ hüüdis suigufubjas wastu. „Kuula Jumala sõna!“

„Ma pole maganud,“ ütles see wastu. „Ma õhkasin Jeesuse poole, ja mõtled aga kõik magamise nõhina olema.“

„Wait, lurjus!“ käskis suigufubjas ja ulatas talle teise müksu ridwa otsaga lõua alla. „Jumala sõna kuul!“

Tülitatud mees kuulas teda küll tõeste, muud kui mitte sõna ta sellest ei mõistnud, sest kõik oli wõõras keeles. Unefubjas jättis nüüd tema ka rahule ja läks teisi kujukatama. Seega hakkas piiskopp kantslis ka oma tööd pääle, muidugi jälle kõik wõõras keeles. Näha oli, et ta ennast ega ka kogudust kaua waewata ei tahtnud; sest wäsimus tikkus mõlemile pääle. Ta tegi

lühidelt. Pääle selle pidas ta enamiste iga sõna järele nii pika pause, et uut sõna enam oodata ei teatudgi.

Kui jumalateenistus lõpnud, oli Magdaleena wististe rahutum kui keegi muu. Nii kehwal kombel oli piiskopp hinge-rooga andnud. Neiu oli tema sõnast õpetust, waimu ja elu lootnud, aga ei sugugi feda leidnud. Tõsiselt ja walusalt tuli temale Huss oma õpetuse ja kannatustega meelde, sest juba selle kõrge waimuliku mehe jutlusest wõis ta märgata, mis-suguse kõlwatuse wastu Huss wõidelnud.

Pea kutsuti Magdaleena ette. Piiskopp istus mitne doomhärra ja kahe preestri keskel lauas. Neiu sisseastumisel jäiwad nad kõik iseäralisel pilgul tema pääle waatama. Näitas wälja, kui oleks kõigil meelest läinud, mis küsimisega nad hakatust mõelnud teha. Wiimaks algas üks doomhärra ja küsis:

„Teie olete Püha kirja raamatuid rahwa keelde ümber kirjutanud?“

„Ja olen,“ kostis neiu kindlaste, „aga wäga wähe.“

„Teie olete neid inimestele ka ette lugenud?“

„Olen küll.“

„Püha kirja raamatute rahwa keelde kirjutamine on keelatud, teie langete kiriku karistuse alla.“

„Mina ei ole sellega midagi paha teinud. Püha kirjas ei seisja ka mitte, et teda ei pea rahwa keelde ümber pandama. Ja kas see ei ole kurb näha, et rahwas Püha kirjast ega ka usust nii hästi kui midagi

ei tea, seepärast ka pimeduses elab ja kõiksugu ekfi-
teede pääle langeb. Seepärast olen ma sellega, mis teie
mulle süüls arwate, ainult hääd teha mõtelnud, olgu
ka ainult meie nurga inimeste kohta. Minu peremees
ja härra wõib ka tunnistada, et minu nõdrast tööst
ühtegi paha ei ole tulnud, waid wististe hääd.“

Tema käest küsiti weel, mis olla ta Pühast kirjast
nimelt ümber tõlkinud ja nõuti, et ta need tõlked siia
preestri kätte peab tooma ning ei ial enam seda tööd
tegema ega rahwale midagi ette lugema. Karistusest
jääda ta wabaks, sest tema ristija von Rottendorp
olla tema eest palunud ja selle eest seista lubanud, et
ta enam sarnasid keelatud tegusi ei saada tegema.
Selle otsuse ütles piiskopp ise, päälegi ilma pikema
ülekulamiseta. See oli tema poolt iseäralik armu
andmine. Ta oli kaebduse pääle oma kaaskonnaga kohe
siia sõitnud, oli ka kaebduse õige leidnud olema, aga
nüüd tehti asjale nii wäga kerge lõpp. See oli Mu-
gala Rottendorpist tulnud, osalt ka Horstenist. Rotten-
dorpil oli oma ristitütre kohta iseäralisi paremaid
tundmusi, ja et piiskopp temale lähidalt sugulane,
siis oli ta selle meelt rohkestest painutada wõinud. Siia
sõites ei olnud piiskopp teadnud, et neiu, kelle pääle
kaebati, Mugala Rottendorpi ristitütar on. Ta oli
siis usinaste tulnud, et ketserlist süüdi ülekulata ja
selle kohta nuhtlust muretseda, aga nüüd oli Muga-
las ta meel muudetud.

Rohaline preester kui kaebaja aga oli kangeste selle
otsuse wastu. Mis puutus see temale, et kaebealune

nii tähtsa mehe ristitiitar oli ja et selle ristiiisa piiskopiga nii lähidalt jugulane ja sõber oli. Magdaleena oli tema ametkonnas teinud, mis tema auu wastu ja mida seadus langesse keelis; ta ei tahtnud siis nii pehme otsusega ial rahule jääda. Piiskopp andis küll otsuse ära, mis juba Mugalas suure joomapidu saatusel walmis tehtud, aga ei märkanud kaebaja südant küllalt mõista, ehk see küll Magdaleenat koguni ketseriks seletanud ja temale seaduslist ketseri nuhtlust nõudnud. Ta mõtles, kui piiskopp oma otsust awaldas, Riiga pääpiiskopi juure edasi kaebada. Selle juurest ikka pidi teine otsus tulema.

Kui piiskopp Rottendory oma otsuse awaldanud, ütles Magdaleena: „Ma tahan häämeelega oma nõrga töö teie kätte tuua, aga ma palun teid, kõrge härra piiskopp, muretsege siis ise selle eest, et mõned osadgi Püha kirja rahwa keelde saaks kirjutatud ja rahwale tema oma keeles Jumala sõna kuulutatud. Teisels mõtlesin ma teid, kõrge härra, weel ühe teise asja pärast paluda. Mõned mungad ja paatrid õpetawad inimestele mitmesugusid nõia sõnu, et nendega seba ja teist imet teha, ja wõtawad nende sõnade eest raha. Riisamuti müüwad mõned teised mungad ja paatrid raha eest pattude andeksandmist. Härra piiskopile ei saa need asjad wiist mitte tundmata olema. Kas ei wõiks need teod ära keelatud saada, sest need on tõeste pahad teod ja sünnitawad ka paha, kuna minu tegu, milles ma mõnda kohta Jumala sõna rahwa keelde katkusin kirjutada, kudagi paha tegu ei wõi olla.“

Need sõnad olivad mitu waimulist meest wihafeks teinud. Rõige wihafem oli kaebaja paater Benedict Bomhatwer. Juba piiskopi otsus oli ta südamesse jappi sünnitanud; nüüd oli ta weel enam paisu läinud, nii et ennast pidada ei wõinud. „Kas nüüd ka weel ei nähta, misjugune ta on,“ hüüdis ta ägedalt. „Kas pole needgi juba ketserlikud sõnad, mis ta praegu kõrge kirikliku kogu ennese ees ütleb? See on hirmus! Kohe peaks ta inkwiisitsiooni kätte antama.“

Piiskopp ei olnud oma raha mitte kaotanud. Peaaegu lahkestes waatasiwad tema pisikesed tuhnikad filmad pakjust ümargusest näost ime ilusa neiu pääle. „Waata ette, armas laps, mis ja räägid,“ ütles ta siis manitsewal toonil. „Kudas julged sina püha õndsakste gewat kristlist kirikut õpetada tahta. Kirikul on wõimus pattu andeks anda, seda on Issand Jeesus ise nõnda seadnud, ja kõrged kiriku ülemad on juba ammuft ajast saadil jelle armu eest tihti ka tasumist wõtnud. Wiimaks tegi paawst Klemens IV. aastal 1349 päris kindlaks seaduseks, et kirik pattude andeksandmise eest ka raha wõtta wõib.“

„Ja mida suurem raha summa, seda raskem patt saab Jumala juures kustutatud?“ küsis neiu ja punastus läis üle tema hörna näo.

„Wait, nurjatu tüdruk!“ käratas paater Bomhatwer. „Teie olete pääketser!“*)

*) Ketseriks nimetati ja nimetatakse seda, kes selge teadmisega oma kiriku usuõpetustest ära taganeb, ja niisuguste kohta oli testajal enamiste kange nuhtlus.

„Teie ütlete ainult, auulif paater, et ma nurjatu olla,“ ütles neiu waitfält ja julgelt, „aga teie ei tõenda oma sõna. Parema oleks, kui teie selle sõna juures oma enese elukombete pääle mõtleksite. Aga mina seisn ilma süüta teie ees.“

„Wangi! Wangi ta!“ karjus trehwatud paater. „Tal on kurat! Ta on ketser ja nõid ühtlasi.“

Koosoleku juhataja helistas. Teendrid astusiwad sisse, Magdaleena saadeti nendega ära. Nad ei wõinud teda enam küsida ega eneste ees seista lasta, sest ta tikkus sõnu ütlemas, mis nemad kuulda ei wõinud.

„Ketser on ta küll,“ ütles ka üks doomhärra,*) kui neiu ära wiidud. „Sest nagu ise näeme, on ta mitmes tükis kiriku õpetuste wastane, on ka ise teifiti õpetanud ja ka weel Püha kirja rahwa keelde tõlkinud. Aga meile on ka selge, et tema seda just mitte pole paha mõttega teinud, ja noor on ta kah weel, seepärast wõib küll temale andeks antud saada, nagu piiskopp juba otsustanud. Tema auuline ristiiisa von Rottendorp on ometi tema eest nii wäga palunud ja tema eest edespidi wastutada lubanud, — kudas wõikfime teda siis kohe kohtu alla anda. Aga õpetatud ja manitsetud peab ta saama, kuni ta jälle kiriku õnnistusesse tagasi pöörab.“

Selle juure jäädi. Paater Bomhawer ihaldas küll muudugi kohtu alla andmist, ja üks doomhärra oli ka selles nõuus, aga piiskopp ise ja kolm teist waimu-

---

*) Doomhärrad oliwad Doomkirikute waimulikud mehed ja ühtlasi piiskoppide nõuukogu liikmed.

list meest tahtsiwad teisiti ja piiskoppi tahtmine sündis.

Magdaleena kutsuti weel ette ja piiskopp ise ütles jälle temale:

„Reitsi Magdaleena, teie olete oma eluga ja iseäranis ka siin kõrge waimuliku loogu ees näidanud, et teie püha õndsakstegewa kiriku tõdeõpetustest mitmes tüügis olete ära taganema hakanud. Sellega olete nuhtlust teeninud. Aga teie kõrgeauline ristiiša von Rotterdam on teie eestpalujaks astunud ja seepärast antakse teile armu, nagu juba kuulutasin. Aga üheks aastaks lähete teie kloostriisse meeleparandamisele ja patukahetsemisele, kus teie eksitusesse tikkawat hinge õige Jumala sõna õpetusega ka saab walgustatama. Teie ümberkirjutused Püha kirjast aga saawad kohe teie käest ära wõetud.“

Magdaleena palet wärwis iseäraline jumestus.

„Mina tahan oma meelt parandada,“ ütles ta, „jest kõik inimesed on ekslikud, aga mõtelge järele, kas ei ole teile enam meeleparandamist tarwis kui minule.“

See sõna täitis kõik waimulikud mehed tulise wihaaga, osalt ka häbiga. Nad waatasiwad osalt üksksteiste otsa, osalt maha. Neiu pääle, kellele nad kohtunikudeks oliwad ja kes ise nende pääle kohtunikuks saanud, ei kannatanud nende süüa waadata. See seisis ka kartmata ja kindlaste nende ees kui nende tõsine kohtumõistja. Tema silmis säras waim ja julgus, ta ilusal palgel kindlus ja õigus.

Waimuliklute loogu tõusis üles, neiu saadeti jälle wälja, koosolek oli lõpetatud. „Inglilik iludus päält,

aga seestpidi küll ketserlist waimu täis," ütles üks doomhärta. „Mitte ainult ketser," hüüdis paater Benedikt Bomhawer, „waid ka nõid, nagu juba ütlesin. Iseene se ristii sa ja kaitseja poja Edgardi on ta ära nõidunud, ütlen ma.“

Piiskopp ja doomhärta ei tahtnud paatri uutest kaebdustest midagi kuulda. Wanabegi süüde eest, mil lede tõsidus juba selge oli, ei wõinud ega tahtnud nad midagi nuhtlust mõista, mis siis weel uusi süüdisid kõrwade ette tulla lasta. Piiskopp oli lödwa ja loiu loomuga mees, toimetas siis, kus nõnda juhtus, enam sõbruse ja sugulase tundmuste järele, kui asja seisu nõõda. Doomhärta aga ei tahtnud igaford tema wastu seista, iseäranis selles asjas mitte, sest mitte üksnes piiskopil, waid ka Mugala Rottendorpil oli nende kohta omal wiisil mõju.

Nüüd anti Magdaleena ühe doomhärta ja ta enese omaniku von Horsteni hoole alla. Need pidiwad temaga Natlasse sõitma, jääb tema ümbertõlgitud kirjatoõd tema käest ära wõtma ja siis tema Tallinnasse kloostriisse wiima. Piiskopp ise sõitis teiste härradega weel Mugalasse tagasi, sest sääl oli pidu alles pooleli. Sinna oli palju õlut ja muid jooki sid ning söõki sid kofku toodud, sest seda nõudis piiskopi wastuwõtmise komme, ja see piiskopp mõistis neid asju ka tarwitada. Ka ei tahtnud Mugala Rottendorp teda weel ära sõita lasta, sest ta tahtis temaga weel oma ristitütre pärast rääkida. Ta istus temaga ühte tõlda ja nii sõitsiwad nad Mugalasse tagasi.

Rottendorp arwas põhjust olema karta, et Magdaleenaga pahaste võiks minna kui ta floostriisse viiakse. Oli jo mõnigi noor inimene sinna jäänudgi ja ei enam päikese valgust näha saanud. Seda oli nimelt niisugustega juhtunud, kes kellegile kõrgemale võimule või mehele wabas elus kudagi pahanduseks oliwad. Sarnased sündinud asjad ei olnud Rottendorpile mitte tundmata. Seepärast oli temal oma armja ristilapse pärast küll siin asja karta ja ettevaatlik olla.

Ta palus tungiwalt, et see waga neiu weel wabaks jäetaks. Tema ise tahta ta eest wastutada; ta tahta neiu enese juure wõtta, teda siin walwada ja tema juures tööd teha lasta, kuni ta oma effitust tundma saada, ennast ümber muuta ja ennast ise murtud südamega kiriku võimu alla saada alandama. Piiskopi pää oli pidukraamist niisama aurune, nagu ta loomus muidu lödw. Ta andis sugulasele järele. Kohe saadeti käskjalg piiskopi kirjaga Matlasse ja kästi selles doomhärnat, ainult Magdaleena tõlketööd ära tuua, teda ennast aga weel sinna jätta.

Kõrged waimulikud härrad jõitsiwad ära. Magdaleena jäi wabalt Matlasse. See oli ka von Horsteni meele järele. Kui ilmalik isand ei teadnud tema seda aruldast neidu kudagi süüwääriliseks pidada ja päälegi oli Magdaleena ka tema südamele kallim kui palju igapäewaseid orjasiid kofku. Ta ei oleks teda misgi hinna eest oma mõisast ära anda tahtnud.

Mugala Rottendorpil aga oli nüüd kindel nõuu, ristitütart oma juure tagasi saada, nagu ta piiskopile töotanud. Edgardi pärast ei arwanud ta nüüd selles asjas palju karta olema, sest ta oli Edgardi mõne kuu eest Tallinnasse weel õppima saanud. Noorele rüütlile ei olnud küll enam koolis õppimist just tarwis, aga isa oli märganud, et tema Magdaleenale kirju kirjutab, ja nimelt seepärast oli ta tema kaugemale saanud, arwates, et ta kodus olles neiuga wõiks kokku saada, sest Mugala ja Katla ei olnud teine teisest kaugel. Tallinnas oli ta tema ka kõwa ülewaa-tuse alla andnud. Nii oleks ka selle asja pärast pa-rem olnud, kui ristitütart ta enese juures oleks olnud. Siis oleks ta ise wõinud teda paremaSte walwada ehk, kui poega tarwis koju tulla lasta, siis teda kaugemale eest ära saata. Selleks kaugemaks kohaks mõtles Rot-tendorp oma wenda ja ta mõisat Lätimaal.

Ja Rottendorp pakkus Horstenile Magdaleena ta-gasi ostmiseks kõrget hinda. Aga see ei tahtnud ühe-gist hinnast midagi kuulda, ei üleüldse ilusat neidu ära anda. Kui oma waheline rääkimine ei aitanud, läks Rottendorp oma asjaga kohtusse. Siin põhjen-das ta oma nõudmist seepäale, et temal kui ristitiisal õigus olla Magdaleenat tagasi saada, et siis isalikul wiisil tema eksituse teele langenud hinge eest muretseda wõida, nagu ta ka piiskopile olla töotanud. Kohus nõudis seda lepingut teada, mis järele Horsten Mag-daleena ja tema wanemad enesele saanud. Horsten pani oma ostukontrahi kohtunikule ette. See luges:

„Rüütel von Rottendorp Mugalas on oma wahi-
mehe ja selle naese Truuta nende sündinud ja sündi-
mata lastega Natla härrale von Horstenile ära müü-
nud. Tootsi ja Truuta praegused lapsed on tütar
Magdaleena, neliteistkümmme aastat wana, ja tütar
Mari, neli aasta wana. Mugalas 12. Augustil 1490“

Kui selle pääle von Horstenit weel küsitud, kas ei
tahta tema nimetatud neidu tagasi müüa, ja kui Hor-
sten „ei“ kostnud, lükkas kohtunik Rottendorpi nõud-
mise terwelt tagasi. Nii pidi Rottendorp rahule jääma
ja ristitütre Natlasse jätma, nii halb see talle ka
oli.

Magdaleena ei pidanud oma wabadust ka mitte
odawaks. Ta pidas pühapäewa õhtatel ja homikutel
mõisa rahwale lugemisi niisama kui enne. Ta oli
Püha kirjast lugenud, et Jumalat pidada enam kartma
kui inimesi, ta arwas ka, et tema wabaduse päewad
kaugele ei saa ulatama; ta tegi siis oma õpetamise
tööd usu asjas waimustuse ja armastusega edasi.
See asi oli lord tema pühamaks püüdeks saanud, seda
tundis ta ebausku pimeduses effiwale rahwale ka wäga
tarwis olema, ta ei wõinud siis ennast kõrgete wai-
mulikkude isandate otsuse järele tagasi hoida. Riu-
satuse mõjul oli tema sõna ka weel mõjuwamaks,
tema armastus elawamaks saanud. Ja ta tegi seletusi
õigest Jumala kartusest, õigest usu tuumast, õigest
kristlikust elust jne., nagu ta Jumala sõnast enesest ja
ka Susi kirjadest neid asju tundis. Ta seletas, ei

aidata preestritele pihtimine, ei sõnumiste sõnade õppimine, ei palju kordne Jäsa meie lugemine ega roosikrantsi*) lugemine, kui jüda tõewaimust ja õigest wagadusest tühi olla.

Rahwas mõisast ja ringkonnast kuulajiwad nüüd teda ka iseäralise waimustusega. Nad oliwad kuulda saanud, et nende kallist Magdaleenat kiriku juures lugemise pärast kimbutatud ja lugemist temale ära keelda püütud; see süütas. Teiselt poolt tundis Magdaleena väga hästi rahwa elu olu, ihu kui hinge asjus, wõis siis oma kauni teadmise ja kauni kõnesawusega ka mõjuwalt nende südamesse rääkida, jeda enam, et ta enese jüda sellest palaw oli, millest ta rääkis. Pääle selle püüdis ta ka ihulikuis asjus oma ligimesi aidata, nii palju kui wõis. Ta käis haigeid waatamas ja aitas ja õpetas neid jõudu mööda. Ta palus kurbjaid ja kiltreid mitmete nende wihaaluste pärast kui ka üleüldse, et nad inimeste wastu halastust tunnesiwad, mitte nendega metslikult ümber ei käiks. Ja ta sõna mõjus siin igal pool. Oma inglwiislikus olekus, oma tõsises wagaduses ja armastuses wõis ta enam ehk vähem igale südamele ligi saada ja nende

*) Roosikrantis on Katoliku usus üks nõör, millele hull auguga kuulikest otja lükitud ja mida palumise juures nõnda tarwitatakse, et palwe igakorra üle lugemise järele üks kuulike teiste juurest ilka eemale lükatakse, mille waral siis kergem näha on, mitu korda palwet läbi loetud on. Rätuseks on „Ave Maria roosikrantsil 50 ja Jäsa meie roosikrantsil 10 kuuli otjas, mis patusel kõik tulewad läbi paluda. Nii tuleb Ave Mariat selle korbuse roosikrantsiiga 50 korda ja Jäsa meie 10 korda järestiku läbi paluda. Wähem korbade nende ja muude palwete lugemine ei pea raslemate pattude wastu mõjuma.

pääle mõjuda. Kui ta haigetele tröösti sõnu rääkis ehk isunejatele hinge rooga andis, siis tundsiwad need, kui oleksiwad taewa inglid temaga nende juure lehvinnud ehk kui oleks ta ise ilusam, pühkam taewaline.— Ka oma härra von Horsteni ees palus ta tihti orjade ja teendrite eest, iseäranis kui nendest mõni oli eksiunud, ja ka siin ei palunud ega rääkinud ta asjata. Kõige selle mõjul hakkasiwad mitmed teda kui üleloomuliseks olemiseks ja pühaks neitsiks pidama, ja awalda siwad tema vastu iseäralist auukartust. Seda enam wõis aruldase neitsi õpetus niisuguste südames mõjuda. Nii saiwad inimesed siin Magdaleena sõna läbi wooruslikumaks, paremaks ja usu asjus õigemale teele. Ja mitmed jätsiwad maha pimeduse tegeusi ja taju mis wiha wõimukamate vastu. Sellest osalt wiist tuligi, et von Horsten ka nüüd Magdaleenat tema lugemises ei keelanud. Teiselt poolt arwas ta, et Mugala Rottendorp oma ristilast küll ikka saab piiskopi juures kaitsema jõudma, kui selle pääle jälle peaks kaebatama. Ka oli Rottendorp Magdaleena eest wastutamise aina oma pääle wõtnud, kuna Horsteni käest keegi midagi wastutamist ei olnud nõudnud. Siis oliwad weel ilmalikud ja waimulikud isandad sel ajal siin maal teine teisega waenus, millest ka tuli, et ühed teiste otsusi ja tahtmisi palju täita ei tahtnud.

Ühel pühapäewal, kui Magdaleena ema korterisse tuli, andis see temale ühe Awe Maria roosikrantsi ja ütles, üks peremees wallast olla selle siia toonud ja ütelnud, ta ei saada seda enam tarwitama. Jumalale ei

olla seda waja, et tema lapsed üht palwet mitu kümme lord järestiku läbi paluda. Sellest olla tema siin sinu sõna läbi aru saanud, seepärast anda tema oma roosikrantji siia ka ära.

Magdaleena ütles: „Ja, tõe walgus saab tõusma, kui ka tema täielikum wõit meie silmadest nägemata jääb. Tõde ei põle tuleleekides, on Hufs ütelnud ja seda wõime uskuda.“

Ema jäi mõttesse, waatas tütre pääle ja ütles:

„Tütrefene! Tee, mis sa teed, aga mõtle ka otse pääle. Sina ei jõua ilma ümber muuta ja minu süda tunneb, kui oleksiwad rasked ajad sind wotamas. Minule on see Jumala sõna küll kalliks saanud, mis sina loed ja seletad, ma olen rõõmu ja õnne tundnud taevalikust walgusest, aga mu süda saaks walus lõhki minema, kui meie paater oma soowidele sinu kohta ometi teed wõiks leida. Ta on wäga õel inimene; sina oled weel noor, ei tunne ilma hästi. Sa ütle, kas sa tõeste tead, et nüüd see Hildebrandi härra Riias pääpiskopiks on, kes enne Tallinnas doomhärra oli?“

„Jah, seesama,“ ütles tütar.

„Mujah, rääkis ema edasi, „kui wiimaks meie paater wihaga temale kaebab, siis ei wõi Tallinna piiskopp enam sinu wastu pehme olla. See Hildebrandi härra elas, kui ta Tallinnas oli, sinu ristiiisaga juures waenus. Mina sain teda tundma, kui ta temaga weel sõber oli. Mugala härra elas mõnikord mitu nädalat Tallinnas, ja siis läis Hildebrandi härra sa-

gedaste meil, kui neil weel wiha ei olnud. Saiwad nad wihafeks, jäiwad muidugi ka wõeraks. Sildebrand ei saa neid aegu unustanud olema, ja kui temale sinu pärast peaks kaewatama, siis saab ka küll üteldama, et sina Mugala härra ristilaps oled ja tema wastutamise pääle kloostriisse wiimata jäid. Mina mõtlen, tema ei saa siis halastust tundma. Rahju, et mull seda eunemalt meelde ei tulnud.“

Tütar kuulatas ema kõnet ja lastis külamehe roosifrantsi kuulikefi läbi näppude kõriseda. Siis küsis ta: „Milspärast nad siis wihafeks saiwad?“

„Jumal nende asju teab,“ wastas ema.

Sel pilgul tuli Toots sisse ja silmas roosifrantsi Magdaleena näpu wahel.

„Noh, mis sa hakad sellega tegema?“ küsis ta temalt. „Sa ifka räägid wahel niifuguste asjade wastu, nüüd hakkad ise kuulifid lugema.“

„Ega see minu pole,“ ütles neiu. „Üks külamees olla toonud. Ta ei tahta teda enam. Ta tahta Jumalat ilma kuulideta paluda.“

„Siis wõib see roosifrantis õige mulle saada,“ ütles Toots. „Ilma hinnata. Kena.“

Tema naene hakkas poole juuga naerma, ehk ta praegu küll nii tõsine olnud. „Ega tema ometi arusaama hakka,“ ütles ta mehe kohta. „Mis sa temaga siis tegema hakkafid. Ega sa laps ole, et asju tahad.“

Toots waatas pool tufafelt naese pääle ja ütles: „Mina teist aru wõin saada. Paater ütleb, et peab roosifrantsi kuulidega paluma, sina ja Madli ajate jälle teist juttu — mine teid tea.“

Sellega pidi nende jutt katki jääma, sest mõned lugemise kuulajad tuliwad sisse. Kui weel inimesi tulnud, astus Magdaleena jälle Testamendiga nende ette ja kuulutas neile Jumala sõna. Täna luges ja palus ta iseäranis südamest. Üksigi kuulaja ei jäänud liigutamata. Ta oli küll ammu uskunud, et tema luge-

mistele kord lõpp tehakse, ja et ehk ka tema wabadus temalt wõetakse, aga senini ei olnud ta neile mõtetele palju maad andnud, weel wähem ennast neist kogu-
tada lastnud. Nüüd aga oliwad need mõtted ema sõnade õhutusel sügawamalt tema hingesse tunginud. Iseäranis oli ema tähendus pääpiiskopist Hildebrandist teba mõtlema pannud. Temal oli, kui oleks tema wabad päewad loetud. Selle juures mõtles ta raske meelega iseene ja oma weike noore koguduse pääle. Ta oli siin idewaimu äratanud, selgemat, puhtamat usku inimeste südamesse istutanud, õige elusõna seeme, mis ta külwanud, oli kaswama, haljendama lõõnud, mida ta rõõmuga nägi, — see kõik pidi temast ilma hoolitsejata maha jääma, jälle tühja minema ja otsa saama, kui tema wabadus temalt saaks wõetud. Ei olnud siin ühtegi, kelle hoolde tema weike karjakene oleks wõinud jääda, kes temast algatud tööd oleks wõinud edasi teha. Keegi tema seltsilistest ei mõistnud Piha kirja lugedagi, sest keegi ei mõistnud Piha kirja keelt, ei teadnud ka oma enese keeles lugemisest midagi. Ainult Magdaleena enese ema wõis Saksa keelelifest Testamendist natukene aru saada, aga see ei ulatanud selleks, et teistele midagi ette tõlkida. Päälegi puudus temal ka muidune laialisem teadmine ja julgus. Armastust asja vastu oleks tal küll jaotene olnud, see oli tütre äratawal sõnal tõusnud, aga sellega üksi ei wõinud midagi.

Need ja muud seda seltsi mõtted oliwad Magdaleena hinges liikunud, kui ta tänast lugemise tundi alganud. Sellest oli neiu sõnadele iseäraline liigutamise mõju tulnud.

Lugemise tunni lõpul awaldas neiu seltsilistele mõtteid, temale wõida ehk juba pea wõimatuks tehtud saada, siin Jumala sõna kuulutada. Peaks seda sündima, siis, manitses ta koosolejad, pidada nemad hakatud asjas kindlaks jääma, Kristuse usus ja sõnas

lastwama ja ei kellegist endid segada lastma. Tõdetunnistajast ja usukannatajast Hussist olla wägew kogudus järele jäänud, ta siin wõida tõesõna seda wäge awalbada.

Kuuljad ütlesiwad kõik kui ühest suust: „Meie sind ära wiia ei lasse. Kas tulgu jälle mässamine, nagu enne ilmalikkude asjade pärast mitu korda olnud, aga sina pead meie juure jääma.“

Kui kuulajad ära läinud, toodi Magdaleenale üks kiri. Neiu wõttis kirja lahti ja luges:

„Kallis Magdaleena! Ma palun sind wäga, jätta oma lugemised ja usuasjadega ümberkäimine maha ja katsu paater Benediktiga ennast lepitada. Mina arwan siin mõnest asjast märku saanud olema, kui olesiwad raskest tunnid sind ootamas. Nimelt käis üks süitene doomhärja, kes meie paatri Benediktiga hää sõber on ja temaga ühes sinu wastu ka tuld turtjuda, — tema käis Riias ja olla nüüd tagasi tulles ühele meie koolimungale rääkinud, et ühe ketseriga Tallinna ringkonnas olla iseäralist uudist oodata. Siit piiskopp ei olla tema saadanlist kiriku lõhkumise tööd tähele panna tahtnud, nüüd saada pääpiiskopp Hildebrand asja enese juhutamise alla wõtma; pea olla temalt käskusid oodata. Keda muud wõib ta selle ketseriga mõtelnud olla kui sind. Seepärast wõta minu nõuu kuulda, jää rahule ja katsu paatriga paha meelt enese wastu lahutada. Teisels teatan sulle weel midagi, mis sinule ka wõib märkuseks olla. Minewal pühäl anti siin doomkirikus teada, et paari kuu eest tagasi, 23. Mail 1498, Italia maal Florenzia linnas üks õige suur ketser olla ära põletatud. See mees olnud dominikaneri ordo munk Girolamo Savonarola. Ta hakanud kiriku wastu uut õpetust õpetama, ajutanud Florenziasse ka juba uue kirikliku riigi oma uuendatud usuga ja nõudnud, et paawst Aleksander saaks auujärjelt ära heidetud. Muidugi ei olla kirik seda sallida wõinud Savonarola saanud palju piina-

mise järele ära põletatud, teistele ketseri mõtetega inimestele manitsufeks ja püha kiriliku kiriku kaitsemiseks. Ma loodan, et sa seda lugu enese kohta tähele pane mata ei jäta. Loodan, et sind pea näha saada võin. Sind meeles kandes

Tallinnas 1. Augustil 1498. Edgard.

Neiu jäi mõttesse. Silmad lõiwad tal pisarasse ja ta õhtas: „Tõeste, see on jälle üks Husfi sarnane puhta hingega mees olnud. Meie kirik põletab oma tõsised armastajad ära. Issand, millal tuleb abi!“

Lähemal Neljapäewa õhtul hilja oliwad Jumala sõna kuulajad Magdaleena juures jälle koos. Pisike toate oli neid täis. Neiu tuli ja seletas neile seekord Issanda tähendamise sõna wiinapuust ja wiinapuu oksadest. Ta manitses neid usus ja armastuses Issanda külge jääda, nagu oksad wiljapuu külge. Ta kinnitas ja julgustas neid, ikka selles seisma, mis nad Kristuse sõna seletusest olla tundma saanud. Rasked tunnid olla neile tulemas, aga jumalik tõde ei karta raskusi.

Magdaleena oli manitsuse lõpetanud ja palwe tegemist alganud, kui wiis iseäralist meest sisse astusiwad. Nende oma kihelkonna paater Benedikt Bomhauer, kolm kohtuametnikku Tallinnast ja üks doomhärira. Wiinne oli Riiaast pääpiiskopi saadik.

Doomhärira astus teiste ees palwetaja neiu poole, aga kui ligdale sai, jäi seisma. Wististe oli tema esimene mõte olnud, kohe palwe ajal teda wangi wõtta lasta, aga siis, kui ta neitsilist palwetajat tema ime likus armjas wiisis ja ilus selgemalt silmanud, tundis ta auukartust ja tahtis palwe lõpuni oodata.

Magdaleena nägi sissetulijaid küll, aga ei lastnud ennast segada, palwetas edasi. Kui palwe lõpnud, ütles doomhärira:

„Mina olen pääpiiskopi Michael Hildebrandi^{*)} saadik Riias ja tema käsu pääle võtan ma teid, neitsi Magdaleena, ülekuulamise alla wangi. Urge kartte, teile ei saa midagi paha sündima. Ometi peab teid üle kuulatama ja teie eksiteele langenud hinge päästa püütama. Selleks tulete minuga kaasa. Teie ei ole kirikule niigi palju auu andnud, et piiskopp Rottendorpi otsuse järele oma lugemised oleksite maha jätnud.“

Neiu tõusis üles, waatas doomhärra silmasse ja ütles: „Teie teate, Jumalat peab enam kartma, kui inimesi. Siisgi seisn mina teie wõimuse all, eks teie tee, mis arwate.“

Doomhärra küsis iga koosoleja käest tema nime, kirjutas need üles ja lubas siis Magdaleenale weel tunni aega walmispanemiseks.

Neiu oli weel lühema ajaga walmis. Ta jättis kõi seltsilised jumalaga ja andis silma weel neile kätt. Kui ta ka emale kätt andis, langes see temale kaela ja ei tahtnud temast lahkuda. „Wiige mind ühes mu lapsega!“ hüüdis ta järke mööda. „Ma ei wõi temast jääda — ma pean teadma ja nägema, mis temaga saab.“

Härrad käskisiwad neidu, ta pidada tulema. Aga ema ei lastnud ikka temast lahti. Ta nuttis ja kaebas õnnetumalt tema kaelas. „Ma palun, wiige mind temaga ühes!“

Kui nad weel ei lahkunud, tuli Toots wahela ja ütles: „Kuuta, mis sa jampsid, saksad wõiwad pahaseks saada. Lase lahti! Püha ristike ja Maarjake igal pool meiega.“ Wiimse sõna juures waatas ta Magdaleena wangistajate poole. Ta tahtis sellega neile märku anda, et tema Maarjakesele ja püha ristikesele ja seega ka neile igas tükis truu on. Ta oli nagu ta ikka olnud.

*) Michael Hildebrand, endine Tallinna doomhärra, oli aastast 1484 kuni 1509 Riias pääpiiskopiks. Pääpiiskopi käes seis ülem waimulik walitsus Liitwi, Cesti ja Kuura maal.

Magdaleena ütles emale mõne tröösti sõna ja teerask siis ennast härrade poole. „Kas sünnib teie tegu minu vastu,“ küsis ta, „ka härra Gorsteni teadmiseaga?“

„Praegu ei tea ta sellest veel mitte,“ kostis doomhärja. „Aga see on ükskõik, tema ei julgeks ometi meid pääpiiskopi käsu täitmises takistada, kui ta küll jeda peaks tahtma. Ta teab hästi küll, et talle siis kiriku wanne ja nuhtlus walmis oleksiwad. Teatame temale pea.“

Ei lastud enam palju aega wiita. Tehti tütre ja ema wahel lahutus. Magdaleena astus ukse ees ootawasse wantrisse. Sõit algas.

Ahastaw ema langes nuttes selle pisikese lauakese pääle, mille ees tütar lugenud ja palwetanud. Inimesed, kes siin lugemisi kuulanud ja neidu kaitseda lubanud, waatasiwad kohtunud wiisil, aga liikumata päält, mis sündis. Keegi ei näitnud selle pääle mõtlema, mis nad hilja ütelnud, et nemad küll ei lasta Magdaleenat ära wiia. Rahwa wapper waim oli juba rufutud.

Kui ema kuulis wantert weerema hakkawat, kargas ta üles, jooksis wälja wantrile järele, — jooksis tüki maad wantriga ühes. Ta hoidis wantrist kinni, nagu tahaks ta teda paigale pidada. Ja ta hüüdis ühte lugu: „Mu laps! Mu laps! Mis saab sinust! Oh et mu silmad veel sind näeks!“ Wiimaks oli ka kui needmise sõnu tema suust pääpiiskopi ja paatrite kohta kuulda, aga siis andis kutsjar hobustele enam piitsa, õnnetu ema jäi maha.

Nad wiisiwad Magdaleena Tallinna nonneloostriisse. Kitsasse tumedasse keldrituppa, kloostri alla, pandi ta kinni. Siia käisiwad mõned kloostriided ja doomhärjad temale oma epistilisi lugema, et tema eksinud hinge hukatuse teelt päästa, kiriku puhtasse walgusesse

teda tagasi tuua võida. Praegu tegi Riiaft tulnud doomhärja tema kallal oma armudpetuse tööd. Kui ta puhu aega tema südame kallal murdnud, ütles neiu kindlalt:

„Ärge waewake ennast, härra Baldinus. Kui teil ligimeste meeleparandamise pääle nii rohkeste armastust on, siis teeksite paremaSte, kui minu päälekaebajate poole pööraksite.“

„Keda teie selle sõnaga mõtlete?“ küsis teine tujaselt.

„Kõige päält meie kihelkonna paatrit Benedikti. Kuulake järele, kui nurjatumas olekus tema hinge lugu seisab, kui hirmsaste tema usku ja wagadust teotab oma tegude ja eluga, kuulake järele seda, siis saab teil aru käes olema, kust kohtadest neid tuleb otsida, kellede juures meeleparandamise tööd nii väga waja.“

Magdaleena oli kauniste äritatud, kui ta neid sõnu rääkis. Doomhärja Baldinus waewas teda oma sõnadega juba mitmendat korda, mispärast neiu kannatus wähenema hakkas.

Aga südi doomhärja ei wäsinud ka. „Ma ütlen teile weel, mõistke ükskord,“ pahandas ta, „teie olete oma waimulikfude ülemate ja nende käskude wastu teinud, seega ka Jumala wastu, sest ülemad, iseäranis waimulikud ülemad, on Jumalast nende ameti pääle pandud.“

„Jumal on tõsiduse, hääduse ja õiguse Jumal,“ ütles Magdaleena kindlaste, „mitte pimeduse ja pettuse Jumal. Teie ei tohi mitte Jumalat enesele selles arwamises toeks ega katteks wõtta, kui waimulikud mehed patu orjuses elawad ja see juures õigeid ka weel taga kiisawad. Teie panete minule suuremaks jüüks, mina olla Püha kirja raamatuid rahwa keelde kirjutanud ja seda inimestele ise ette lugenud, — näidake, kus ütleb Jumala sõna seda jüüks wõi keelatud asjaks?“

Baldinus oli näost punaseks läinud. „Mõistmata

inimene," k aratas ta, "kas teie  lksford ei wdi mõista, et Jumala pühad mehed, paawstid ja piiskopid, on seda ära keelanud Püha waimu juhatusel. Ja p apiiskopp Henning on seda omal ajal nimelt ka meie Maarja maa kohta ära keelanud.*)

"Auulil h arra," kostis neiu rahulikult, "teie näete, nende keeldus ei sünni tõega ega Jumala sõnaga kokku. Ja mina ei ole nende keelu wastu tegemisega mitte kurja ega kahju teinud, waid ennemalt h aad. Sest pimedus ja rumalus on rahwa seas suur ja õpetust igal pool h adaste waja. Mis paatrid ja mungad kirikutes r agiwad, ei wdi ühtegi aidata, sest et see rahwale tundmata keeles sünnib. Ja kui ka m nd natukest k sgil rahwa keeles ütelda tahetakse, siis on ka see nii waga segane, et arusaada ei wdi. P aale selle teewad waga mitmed paatrid ja mungad oma sõnade ja salmide õpetamisega koguni kahju, eksitawad

*) P apiiskopp Henning Scharfenberg Riias, kes aastast 1424—1448 walitses, pidas 1428 aastal Riias suurt kiriku konsiliumi, kus ta oma ametkonna kogudustele ja kirikutele suure kirikliku seaduse tegi. Selles loeme muu seas: § 2. Keegi ei tohi püha Katoliku kiriku seaduste juures oma enese arwamisega paremaks pidada, nagu see usust ära langenud ja hukka läinud ketserliku sektskonna l abi, mis Husi õpetuste l abi tõusnud, täna päewil sünnib, waid igauks peab kindlaste ja kahtlemata meie kiriku kombetest ja õpetustest kinni pidama. — § 38. Ühelegi liht-inimesele ei ole lubatud, ei awalikult ega erawiisi Katoliku usu õpetuste üle k neft, l bir akimisi ei waidlusi pidada. Et aga meie suureks waluks meie aegadel waga paljudes paikades, nagu meie teame, hukkawaid ketseri õpetusi wälja laotatakse, siis kinnitame meie, et igauht usust  rataganemist piiskopile eht kohalisele kiriku preestrile kohe peab teada antama, ja et neid, kes seda teadaandmist tarwilikul korral tegemata j tawad, kui ketseri õpetuste edendajaid peab trahwitama. — § 47 Waimulik-kubese kui ka liht-inimestele keelame meie kiriku wande p aalepanemisega ära, et nemad ei misgisugusid waimulikku ega kiriklikku raamatuid ei kirju, ka mitte neid, mis kiriku ajaloolise ja kirikudigulise sisuga on, ei ise rahwa keelde ümber ei kirjuta ega ka kedagi teist ümber kirjutada ei lasje.

rahvast kõiksugu ebausju sisse, nagu juba küllalt olen seletanud ja näidanud."

Doomhärja keeras ümber ja kohnis wälja. „Päris saadana hing," ümises ta wihaga. „Wäljaspidi kõige ilusam ingel, aga seespidi pahareti kangekaelust ja ketserlist waimu täis."

Magdaleena jäi kauaks ajaks kloostri wangikotta. Pääpiiskopi saadik lastis Atlas kõik need inimesed, kes tema wangi lugemisi kuulamas käinud, üle kuulata, et ehk iseäralisi waledõpetusi Magdaleenast kuulda saada. Magdaleena ei olnud oma lugemistes selle aja usulikkude kombete wastu mitte palju ütelnud. Tema seletused oliwad enamiste see pääle käinud, et rahwale üleüldisest ristis usu waimust, Jumala kartusest ja kristlikust elust selgemat aimu anda. Ja mis ta ka siiseste usu kombete kohta ütelnud, seda ometi katsusiwad tema kuulajad nõudjatele awaldamata jätta.

Baldinus kirjutas asja loost ka pääpiiskopile Riiga, ja mitu korda. See kõik wõttis aega. Ka oli neidu nimelt waja kaua wangistada, et ehk seeläbi teda meeleparandamisele painutada wõida. Temale taheti seda tundmist südamesse teha, et ta enese eksiaks tunneks, oma pattu kahetseks ja kirikule jälle sõnakuulelik olla tõotaks. Aga ei saadud lootustgi, et sinna maale jõutaks. Küll käisiwad wägewad, kawalad kõnemehed tema südant murdmas, küll tegiwad seda ka mõned walitud õed kloostrist, aga nende kellegite sõna ei suutnud siin midagi. Magdaleena kostis walidatele walidamalt, tasastele tasafemalt ja ilka niisuguse osawusega, et need wiimaks waikima pidiwad.

Mõne korra oli ka tema ristiiisa Rottendorp tema juures käinud. See oli kohe Tallinnasse ruttanud, kui kuulnud, mis Magdaleenaga sündinud, ja oli siin tema hääks vähemalt sedagi teha püüdnud, et tema wangipõlw ja temaga üuberkäimine wõimalikult inimlikum oleks. Tema sõna näitas ka ilka mõjunud ole-

wat. Magdaleenal ei olnud siin wangis ühtegi neid raskusi kanda, millede alt ketserlikud wangid muidu ial ei pääsenud. Talle anti süüa kui inimesele, talle oli ka woodi ja mõned tarwilikumad riided magamise jaoks antud, ta ei olnud mitte raudadesse pandud, tema juure wõiswad ka kloostriised wahel juttu ajama minna, et siis ühtlasi teda paremate mõtete poole äratada katsuda. Nii läks tema wangipöli siin korda, ainult seda oli karta, et kohtulik otsus tema kohta raske wõiks olla. Juba seadis doomhärja Baldinus pääpiiskopi käsul ja juhil ketseri kohut kokku, sest inkwisiitsioni siin maal ei olnud.

Ühel õhtul andis söögitooja, üks noor öde, Magdaleenale ka ühe kirja. See oli Edgardi käest. Ta oli tema wangipõlwest kuulda saanud ja ihaldas temaga kokku saada, milleks ta ka juba oli teesid katsunud tasandada. Tallinna nonne klooster, päris nimega Mikaeli klooster ingel Mikaeli järele, ei olnud ilmalikude inimeste sisse pääsemise wastu mitte kindel koht. Oli mitu korda ette tulnud, et mõned ilmalikud mehedgi öö aegadel siia sisse saada wõinud; oliwad ka mõned nonned siit salajast ära wiidud ja naeseks wõetud. Noorel rüütlil Edgard Rottendorpil oli aga kõige armsam tuttaw ja kasuöde siin wangis raske kaebduse all, temas tõusis siis palaw igatsus, ühel ehk teisel wiisil selle wangiga kokku saada. Osalt selle pärast oli ta temale ka kirjutanud. Tema kostus wõida kirja tooja läbi sündida kas juuga ehk julega.

Muidugi pidas Magdaleena Edgardi kloostriisse tulemist wäga kahtlaseks ja laskis temale ütelda, et tema mitte tulla ei katsuks. Sellest ei saada kellegile ka ei midagi kasu tulema.

Sellest kostusest hoolimata astus Edgard lähemal õhtul söögitooja seltsis, kelle sõbruse ja usalduse ta enesele wõinud muretseda, süisgi kloostri wangi juure sisse. Ta oli enese nonne riidesse pannud ja nõnda

öö kätte all hõlpsaste siia pääsenud. Neiu kohtus, kui ta teda nägi ja tundma sai. Edgard jäi aga rahulikult siia, kui söögitooja wälja läks, ja soowis, et neiu temaga põgeneks. Kohtu otsus tema kohta saada raske olema ja ainult põgenemise läbi wõida selle eest pääseda. Pääle selle wõida nad sel teel ka kindlamalt ühendatud saada, sest nad põgeneda kaugemale, kuhu enam kiriku wõimus ega ka isa keeldus neid tulitama ei ulatada.

Noormees awaldas neid mõtteid õögawal hingel, elawal armu tujul. See, kes siin wangis kannatas, oli temale enam, kallim kui üksigi ingel. Lennata oleks ta tahtnud selle ilusama ingligna, lennata armu ja õnne tiiwul. Ehk kui mitte, siis oleks ta ainult surra tahtnud tema eest.

Neiu rind oli tõsistest asjust täidetud — aga kuumaks lõi ta noore mehe armuõhinlise kõne ees. Wõduse käsi ei kaota oma mõju ka kloostris müüride taga ega pühamate püüete peletamisel. Neiu näitas, nii waga ta küll oli, siiski enam wangistatud olema noore mehe armu õõgest, kui kloostris wägewatest müüridest. Willele ta seni ajani kindlussega vastu seisnud, kui Edgardi kirjade pääle wastanud, oli siin tumedas külmas kloostris aluses korruga wägewaks leegiks tõusma tunginud. Wististe oli selles ka see asi mõjunud, et tema siis kardetawa kohtu eest ja ka oma armastaja isa keelu eest pääsenud oleks, kui pakutud armastuse vastu wõtaks.

„Oh Edgard,“ õhkas ta osalt õnnes osalt mures, „sa oled raske liusatussega minu juure tulnud. Aga ei — ma tahan oma asjas siiski kindlaks jääda, tahan julge meelega kohtu ette astuda ja tema otsust kuulda, mitte põgeneda. — Oh, mu hing tunneb õnne sinu armastuses, ja wõid seda uskuda — aga see oleks kõlbmata, Issandale tööd teha, siis aga inimeste kar-

tuse ja inimese armastuse pärast põgeneda, ei — en-
nem peaksin ma surma walima.“

Edgard rääkis temale weel oma nõuust, seletas
ta, et põgenemise juures kartust ei olla, aga ei saa-
nud neibu oma nõuusse. Küll näitas sellele jah üt-
lemine kergem olema kui ei, siisgi jäi ta wiimse juure.

Kui nonneks moondunud noormees kloostriist lah-
tus, oli tema mitmesugustest tundmustest, mis ta pües
kõhapiwad, üsna segane. Ta tundis, nagu ei wõiks
ta ilma Magdaleenata sammu enam edasi saada, wä-
hemalt siis mitte, kui Magdaleena wangis on. Palju
parem polnud lugu Magdaleenaga. Edgardi sõnad
oliwad tema südamesse ühe leeke põlema süütanud ja
rahu sellest wiinud.

Kolmandamal õhtul tuli Edgard jälle oma nonne
mundris. Kui ta kallist wangi teretanud, hüüdis see
tulifelt wastu:

„Oh Edgard, ära tule — ära tule ühe õnnetu
õnnetust weel suuremaks tegema — ära räägi sõnu,
mis mind piinawad.“

„Magdaleena!“ ütles noormees õhkades ja waju-
tas tema sõrmed oma huulede wastu. Kui ta weel
rääkinud, wajus neiu nõrgalt tema najale, nagu oleks
ta magama jäänud. Siis liikusiwad tema huuled tasaste:

„Edgard, wii mind, kuhu tahad — ma ei wõi
enam wastu panna.“

Nooremehel meiduh kahwatas pale löi ilusal jumel
dõgama. Õnn sõras tema filmadest, õnn täitis tema
hinget. Neiu, leda ta nii wäga armastas, wõis tema
omaks saada, wõis ülekohtuse karistuse eest ka pää-
seda. See oli kahelordne juur wõit. Põgenemise
enefega arwas ta hästi walmis saama. Ta oli selle
pääle juba mõtelnud.

Warsti lahkus ta kloostriist, läks ühe waimuliku
mehe juure, kellega ta juba rääkinud, ja käskis seda
lähemal ööl laulatamise pääle walmis olla. Lähemal

päewal muretšes ta hobused ja muud asjad põgene-
mises, muretšes mõrsjale ta laulatuse riided ja paar
tunnismeesi laulatuse juuresolejateks. Ja kui õhtu
saanud ja tütt ööd mööda läinud, läks ta jälle nonne
riides kloostrisse ja tuli pisut aja pärast Magdaleenaga,
kes ta nonne riidesse warjatud, wälja. Oma wale-
wõtme jättis ta meeles ukse ette, et seega kloostri wõt-
mehoidjat ja teisi sarnasid ametnikka jüütaks näidata
katkuda.

Nad said õnnelikult kloostrist wälja. Ei wõi-
nudgi siin õnnetust tulla, sest Edgard oli wahid ära
ostnud, ja walwamine ning sisse- ja wäljaläimine ei
seisnud Tallinna nonne kloostris mitte kõige paremas
korras.

Kui neiu mõrsjaehted selga pannud, ei olnud tund-
mustel tema rinna enam ühtegi piiri. Niisugusest mehest
tohtis tema armastatud olla, tohtis teda armastada,
temaga altari ette astuda! See õnn oli rääkimata.
Teiselt poolt langes selle õnne pääle nagu kole must
wari see lugu, et tema põgenejaks saanud ja et Ed-
gardi isa tahtmine nende ettewõtte wastu oli. Ja
tema senine püüdmine, tema wahwus ja kindlus oma
dige asja juures, — seda kõike oli ta nüüd ise kui
häbiks ja teotuseks teinud. Nende mitmesuguste tund-
muste all heitles ta iseenesega. Tal oli kindel nõuu
olnud, ennast ja oma asja tohtu ees kõige wahwusega
kaitseada, ta oli neile näidata tahtnud, kuida kiriku enese
elu ja olu wigu ja haigusi täis on ja kuida sarnast tööd,
nagu tema teha püüdnud, selle haiguse wastu hädaste
waja olla, aga nüüd oli see kõik mööda. Ta oli ala-
tumaks põgenejaks saanud.

Ja noorel mõrsjal tuli mõte, kloostri wangikotta
tagasi põgeneda — aga seda ei wõinud tema ka. Ta
oli kui ära nõiutud, iseenele tahtmise wastu tegema.
Armastuse leel Edgardi wastu käis kõigist mõistuse
otjustest üle. Selles asjas oli waga jumalakartlik

neiu korraga kui ilmalapselks saanud. Ta ei jõudnud teifiti. Ta oli tundmustes kui närtfinud.

„Aga kas ja ei tarda mitte, Edgard, et meie Tallinnastgi wälja ei saa?“ küsis ta wärisewal häälel.

„Meie wdime kinni wdetud saada.“

„Ara tarda,“ kostis Edgard. Rõik suud, kes meie asjast teawad, on täieste kindlad, ja kobe pääle lau-
latuse oleme siit kadunud.“

„Kuhu ja wiid mind?“

„Meie sõidame Narwa kaudu Wenemaale. Sääal on teine usk, sinna ei ulata siinse kiriku ega ka ordo wdimus sinule enam järele, sääal oleme pääpiiskopi ja kõige tema nõuuliste eest warjul ja wdime täieste wabalt elada.“

Selle pääle ruttasiwad nad mungakloostri kirikusse, kus laulataja ja tunnistajad juba ootasiwad.

Raske oli mõrsjal altari ette saada. Tema põl-
wed tikkusiwad nõtkuma, ei tahtnud enam teda kanda jõuda. Kui ta altari ette sai ja siin põlwili langes, nagu komme nõudis, oli see tema nõdrusele õnneks. Seista ei oleks ta jõudnud.

Juba algas püha talituse toimetaja oma „jah“ sõna küsimisi. Aga enne kui kumbgi temale weel kosta oleks saanud, hüüdis sügaw tume hääal kuskilt kiriku pimedast nurgast:

„Küütel Edgard von Rottendorp, sina wõtad enesele naeseks oma enese õe!“

Laulataja suus jäi sõna kinni. Peigmees ja mõrsja waatasiwad üksteise otsa, surmakujuline kahwatus lat-
tis mõlemate palget.

Siis tõusis Edgard üles, keeras suu kiriku suure ruumi poole, mis laugemalt üsna pime oli, sest ainult altari juures oli natukene walgust tehtud, mis sääält laugele ei ulatanud. Ka tunnistamehed keerasiwad ümber, waatasiwad tumedassee ruumisse ja wä-
risesiwad hirmu pärast.

„Kes oled sina, kes ja mind keelata tahad?“ küsis noor rüütlikil peigmees osalt hirmul, osalt julgust otsides.

„Rüütel Edgard von Rottendorp, sina võtad enesele naeseks oma enese õe!“ tümises vägew sügav hääl teist lorda.

Kõikide hirm tõusis. Kõik väriješivad. Ka Magdaleena oli üles tõusnud ja toetas ennast altari aia najale. Ta veri, mis praegu palavalt woolanud, kippus tarretama. Välestus ja kohutus imeliku kuulduse üle süda õõsel tumedas kirikus oli kõikidele osaks.

Sel filmapilgul astus juur salt inimesi kirikusse, mitmetel tuled käes. Kui nad altari ligi said, nägi Magdaleena nende seas ka pääpiiskopi saadikut Baldinust, paar teist doomhärrat ja ka oma ristija von Rottendorpi.

Waewalt oliwad tulejad altari lähidal seisma jäänud, kui kohutaw waimu hääl weel kolmat lorda hüüdis:

„Rüütel Edgard von Rottendorp, sina võtad enesele naeseks oma enese õe!“

See waimuhüüe mõjus ka uute juuretulistate pääle raste kohutusega. Edgardi isa näitas koguni kulluda tahtma seda kuulses. Aga ta sai ühe tooli najale toetada. Siis jäi kõik waikses, nagu haud. Ujuti waimu häält kajanud olewat.

Kui südamed uueste toibunud, võeti Magdaleena ja Edgard, kui ka nende katti jäänud laulatuse tunnimehed wangi ja hakati kirikust minema. Enam kohtunud ja nõrgem kõikidest oli wälja minnes wapper rüütel Rottendorp, Edgardi isa. Waimu vägew hüüe oli teda kui halwanud. Ta oli selle läbi ka selle naesterahwa isaks tunnistanud, kes ainult tema ristitütar pidi olema, kes ketserliste kaebuste all seisis ja nüüd põgeneda püüdnud ning tema pojaga ennast laulatada tahtnud. Waimuhüüe oli neid mõlemaid tema lasteks, õeks ja wennaks, tunnistanud — suure inimeste salga ja tähtjate meeste kuulmisel.

Magdaleena oli esiti selle tunnistuse kuulmisel kui unenäosse langenud — imelik hüüe näitas temale tõst olla võima. „Wend, kallid wend!“ ütles ta wälja minnes Edgardile ja andis temale kätt.

„Õde!“ kostis teine wastu ja püüdis neidu toetada. See hahtas ka ise oma nõrkusele wastu panema, nähes, et nüüd uueste kõige langemat wahwust waja tuleb. Kaunis kindlal sammul astus ta kirikust wälja. Ometi oli tema südames iseäraline, mitmepidine torm mäs-jamas. Korraga oli temale nagu taewast hüütud, et tema selle wägewa rikka rüütli tütar olla, kelle pojaga ta ennast palawas armastuses laulatada tahtnud. Esimest korda pääses see ime mõte tema hingesse; aga ta näitas temale õige olema. Miks oli ta ristiisa teda muidu nii wäga isewiisil kallistanud ja armastanud — teda, waeze rumala wahimehe ja orja tütart?

Palju waitsemad ei olnud ka Edgardi tundmused, sest ka temale näitas imelik hüüe tõde olema, ehk seni ajani küll midagi sellest mõttest tema hingesse ei olnud puutunud, mis kiriku tumedusest neile kajanud.

Kõik kirikust tulejad oliwad kui raskest hirmutawast unenäost ärganud. Imelik hüüe oli neid läbi ja läbi kohutanud. Wististe nad kõik uskusiwad seda hüüet ühe iseäralise walwawa waimu hüüdmiseks, kes püha seadust kaitseda püüdnud ja wenda ja õde meheks ja naefeks saamise teel keelama tulnud. Sel ajal oli waimude usk wägew, ja et siin waim rääkinud, seda uskus wana Nottendorp küll weel kindlamalt kui keegi teine. Sest üksigi elaw inimene ei wõinud seda saladust siin teada ja ometi oli selle hüüde mõte tema teada õige. „Zumalale tänu, et nad altari ees jah sõna teine teisele weel ära ütelda ei saanud,“ rääkis ta iseenesele. „Siis oleks asi weel hullem olnud.“

Nüüd pandi Edgard Magdaleenaga kui ka nende tunnistajad wangi. Wiimsed lasti aga pea lahti, ainult Magdaleena jäi wangi. Teda hoiti nüüd palju

validamal wiisil ja ka kõige suurema hoolega, sest nüüd oli tema süü palju suuremaks saanud; wägetwad waimulikud mehed pidasiwad teda nüüd ka nõiaks, kes Edgard von Rottendorpi olla enese armastamisele nõidunud. Muidu ei olla nii suurtsugu mees tema kui alatu tüdrukü armastamisele wõinud langeda, päälegi nii kindlaste, et ta temale ka wangikotta järele läks ja teda enesele naieseks laulatada tahtis. Asi pidi nõia wäe abil sündinud olema, seda uskusiwad doomhärрад kindlaste. Sel ajal ei olnud nõia usk igal pool Europas küll weel mitte oma täies wägewuses, aga nõrk ei olnud ta ka enam.

Kuna nüüd Magdaleena pääle nõidumise süü langetes, siis jäi seeläbi Edgard tema armastamise ja wangist wäljatoomise asjas koguni süütaks, niisama ka tema tunnismehed. Seepärast lasti nad ka lahti. Mis wõib keegi selle wastu, kui teine tema ära nõiub. Nõnda arwati ja selle järele siis ka tehti. Nõidust aga peeti nii suureks süüks, et nõiad ära hukati olgu kas tule, uputamise ehk mõne muu surma läbi. Seepärast oli siis nüüd ka kõik pehmus õnnetuma neiu wastu kadunud. Ka wana Rottendorpi eesträäkimised ei aitanud siin midagi.

Et kirikus kuulnud imeliku waimu tunnistuse kohta ka elawa inimese suust seletust saada, selleks kutsus doomhärrade kogu Mgala Rottendorpi ette ja küsis temalt:

„Tunnistate teie kirikus kuulnud waimuhüüde enese kohta tõeks ehk ei!“

„Waimu tunnistuse wastu ei wõi mina midagi,“ ütles Rottendorp.

„Teie olete siis selle usust ära langenud nurjatuma tüdrukü Magdaleena isa?“ küsis doomhärrade kogu juhataja, Baldinus, edasi.

„Wististe nõnda.“

„Kes on tema ema?“

„Minu endise wahimehe Tootsi naene Truuta, kes
stis aga weel naene ei olnud.“

„Kes on Teie poja Edgardi ema?“

„Minu endine seaduslik abilaas, kes ammu surnud on.“

Enam ei olnud küsijatele selles asjas Rottendorpi
suust tarwis. Nad paniwad asja loo pääpiiskopile
ette ja küsisiwad temalt juhatust. Wastus tuli tagasi
ja selles kästi, Magdaleenalt tulla nõidumise abinõund
wälja uurida, kui tarwis ka waljuse teel, siis saada
näha, mis temaga pidada sündima.

Selle järele oli waesele neiule kõige pahemat karta.
Neiu oli tema tõeste weel, sest jah sõnad jäiwad põ-
genemise wõl ütlemata ja käed kokku panemata. Ri-
riku ülematel oli see ka üks kõik, kas neiu ehk naene,
kui ta aga nõid oli. Nõia süüdi peeti Magdaleena
juures raskesti kui tema waremalt arutatud ketser-
likka süüdisid. Põris tõsiselt ketseriks ei olnud nad
jo teda leidnud, aga nõia süü tunti küll kindel olema
ja sel ajal oliwad nõiad ning ketserid kirikule mõle-
mad ühe hirmsad — mõlemad surmasüüdlased. Palju
tuhandeid nõidasid põletas Katoliku kirik ära, mitmed
ka meie maal, mida siin ka weel Lutheri usu ajal
sündis. Aga ketserite hukkamist ei ole, nii palju kui
ajalugu teab, meie maal ette tulnud, kuna aga teistes
riikides ka wäga palju ketserisi ära põletati.

Rudas oldi põgenemise wõl teada saadud, et Mag-
daleena kloostri wangist kadunud ja Edgardiga mun-
gakloostri kirikusse läinud? Arwata on, et nonnekloost-
ris need, kes sellest põgenemisest teadsiwad, oma suu
küll kinni pidasiwad. Aga üks wana hall munk tei-
sest kloostrist näitas sellest asjast haisu ninasse saanud
olema, ja wististe osalt seeläbi, et tema Edgard von
Rottendorpi oli näinud ühe oma kloostri wennaga
salajalt rääkima. Ta näitas noort Rottendorpi ja

tema armastuse lugu kauniste tundma, sest ta oli oma ametiwenda pärast seda, kui ta Edgard Rottendorpi temaga näinud rääkima, mõistu wiisil hoiatanud. Pääle selle oli ta põgenemise õhtul ühe oma kiriku laulupoisikesega nonnekloostri wärawate lähedal hultunud ja siis säält ruttu ära kadunud, kui põgenead kloostrist wälja tulnud. Kaasas olewa poisikesega oli ta tundmata wiisil ja ilma nimeta kirjaga doomhärä Baldinuse juure saatnud, mis kirjas ta sellele Magdaleena põgenemisest märku andnud. Sellest oligi asja ilmsiks saamine tulnud. Kust aga tähendatud hall munk ise selle asja wälja nuhtida teadnud, ei olnud mõista, niisama ka mitte seda, miks ta nii warjawal wiisil oma tähtsat teatust awaldanud. Wõib olla, et tema see waim ka oligi, kes kirikus Edgardile wägewa feelusõna ütles. Munkadel ja preestritel ei olnud inimeste salajatest asjadest nii hästi kui midagi teadmata. Nimelt oli pihtimine neile wõtmeiks, mille läbi nad enamiste igale warjatud asjale juurde pääsesiwad. Edgardi armastus Magdaleena wastu aga ei olnudgi kellegi tõsine sala asi. Seda wõis iga munk wäga hästi teada, sest see oli juba Mugala ja Natla rajades teatud, ja sääline preester oli juba ammu taebdust teha katsunud, et Magdaleena ka nõid olla, nimelt Edgard Rottendorpi südame kohta. See oli aga iseäraline, et waimuhääl palju enam teadis, neid õeks wennaks teadis.

Misparast Edgard ennast just põgenemise paigas Tallinnas laulatada tahtis, ei wõi ka selgeste mõista. Wist arwas ehk ta, et tema Wene maa rajades kurgilt oma usu preestrit ei oleks saanud, kuna tal säält oma usu maale tagasi tulemine laulataja otsimiseks ka julge ei näitnud olema, sest et kinni oleks wõinud wõetud saada. Nüüd oli seeläbi, et ta ennast Tallinnas laulatada tahtnud, küll see temale awalikuks saanud, et ta endale oma enese õde naeseks wõtta taht-

nud, ja seesuguse effisammu katki jäämine oli talle muidugi meele järele, aga — nüüd seisis endise mõrvoja asemel tema armastatud õde wangis raskest nuhtlust ootamas. See oli ka paha, ja Edgardi südamele väga walus.

Magdaleenal oli nüüd iga päew pihtijatega tege- mist. Üks waimulik mees tuli teise järele ja igaüks nõudis temalt südame nõidumise saladusi ja palkus temale oma kõrwa, et neiu sinna sisse pidi pihtima, misfuguste nõianõuudega tema Edgard Rottendorpi südame enese külge sidunud ja misfugusid ühenduse tegusti ta saadanaga tegewat. Muidugi ei pihtinud Magdaleena neile kellegile midagi, ei olnud ka temal neis asjus midagi pihtida. Kõige agaram oli Baldi- nus teda pihtimisele awatelema ja sundima. Mitu korda kinnitas ta temale ka, teda saada ainult natu- kene karistatama, kui ta kõik ära tunnistada, mis tema abinõuud Edgardi ärategemiseks olnud ja misfuguses ühenduse olekus tema kuradiga seista. Et neiu ka nii- suguste meelitawate katsete wastu kindlaks jäi, nõu- tawasti asjust midagi ei ütelnud, siis katsus Baldinus wahel ähwardustega.

„Teie saate raskestest piinatud ja kõige alatumal wiisil ära hukatud,“ ütles ta, „kui teie juu tunnis- tamiseks lahti ei lähe.“

„Teie ei tohi ilma süüta kedagi piinata ega hukata,“ ütles neiu walidalt. „Kui küll pääpiiskopp Hildebrand minu were järele nii väga jänuneb, siisgi, tema ei ole weel ilma ülem walitseja. Mina annan enese paawsti kaitse alla.“

Baldinus näitas wiimse sõna juures naeratama. „Paawsti kaitse alla?“ küsis ta kui imestawalt. „Alles- fander kuues peaks teid kaitsema wõtma meie ja pää- piiskopi wasta? Nii palju wõite teda siis pääpiiskopist enese wastu paremaks arvata? Alles nii rumal wõite teie selles asjas olla? Siin wõib teid ainult kahetseda.“

Neiu wahkis kindlal pilgul doomhärra otsa. „Teie

tahate oma kõnega ütelda," küsis ta siis, „et paawst Aleksander VI. õigusest ei hooli ega jeda kaitse?"

„Õdia ja ketseri õigust, nagu teie mõtlete, ei wõdi ükski paawst kaitseada, weel wähem praegune. Aga siisgi, ühe tingimise all saaks Aleksander kuues ehk küll teid surma wastu kaitsema, nimelt, kui ennast oma iluduses temale wõiksite näidata. Aga siis oleks teie elu ka ainult temale kaitsetud.“

Nende sõnade läbi sai Magdaleena äritatud. Tema näost käis jumestus üle. Küll oli tema paawst Johannes XXIII üle, kes Hussi ajal (1410 — 1415) walitses, Hussi kirjadest kõige nurjatumaid tegusi lugenud, aga Aleksander kuueandast ei olnud ta midagi paha kuulnud. Konstanzi kontsiliumi kardinalide kogu oli ka Johannes XXIII. tema ropu elu pärast paawsti aujärjelt ära heitnud, ja just sel põhjusel oli Magdaleena praegust paawsti, Aleksandrit, osaltgi niisuguseks arwanud, nagu sarnase suure, püha ameti pidaja olema peab. Aga nüüd mõistis ta tähtsa waimuliku mehe enese sõnadest, kes teda pilgata tahtis, ka praeguse paawsti kohta hoopis teisiti. — Aleksander VI., endine kardinal Borgia, kes 1492—1503 paawsti aujärjel istus, oli ka tõeste kui kõige hirmsama patuelu eeskuju. Kulla wõimul paawstiks tõusnud, elas tema kõiksugu wõimalikudes pattudes ja nurjatumates tegudes, mis toores meel ial mõtelda mõistab. Italia würstid ja muud wägewad mehed, kes temale wastu olla julgesiwad, lastis ta salajal wiisil kihwti läbi enese tülinast teisi ilma toimetada ja jagas nende mõisad oma sõhilastele, mis tal oma ilusa armuluse, Rosa Banozzaga ja teistega olnud. Ka üht oma enese ilusamat tütar, Lucrezia Borgiat, kelle ema praegu nimetatud Rosa oli, pidas ta enesele armuluseks. Ükski tähtsam mees, keda tema kudagi enese plaanide ehk eluwiihude wastalise teadis olema, ei wõinud ühegi pidu pääl, ei ühegi söömalauna juu-

res julge olla, et ta siin Aleksandri salaluuraja toimetusel kihwti ei saaks ega sureks, nagu wäga sage-daste sündis. Seepärast lanti wastakihwtisid igal pool kaafas, aga paawsti kihwtide wastu nende mõju palju ei ulatanud. Oma waimuliku wdimu suurendamise ja oma perekonna rikastamise eest kandis Aleksander kangeste ja kawalusega hoolt. Julges keegi selles teda takistada tahta, siis pidi see warem ehk hiljem ühe laua juures langema. Sawonarola, kes tema tahtmisel hiljuti Florenzias ära põletati, oli temast ühes oma jutluses ütelnud: Häbita auuta metsaline, usu ja wooruse teotus, kes oma enese roojuse mudas püherdab kui siga.“ Ta suri sellesama kihwti läbi, mis üks tema poeg ühele kardinalile oli walmistanud, kes tema juures pidul oli. — Ometi oli ka jumalakartlikka, puhta ja auusa elukombega paawstisid, kes wooruse ja tarkusega oma kõrget ametit pidasiwad ja ristikogudusele õnnistuseks oliswad.

Kui Baldinus Magdaleenaga weel katsus rääkida, oli see kui tummaks jäänud. Ta ei tahtnud, ei wdinud enam midagi ütelda, kui ka praegusest paawstist enesest nii kahtlast lugu kuulis. Doombärri läks tussaselt wälja.

Ja Magdaleena ei tunnistanud ial midagi, mis nõuuti, ei ütelnud ennast ka ühesgi kaebduses süüdlas-eks, ei kahtsenud ka, ega töotanud „õigeks kristla-eks“ saada. Teiselt poolt seisiwad pääpiiskopp, tema soadil ja mitu teist niisama kindlaste tema wastu. Ei aitanud siis aja pikendamine midagi, hakati otsust walmistama. Ja ühel päewal toodi Magdaleena letserliku kohtu ette ja Baldinus kui eesistuja rääkis:

„On awalikuks tulnud, et teie kuradiliku nõia wäega noore rüütli Edgard von Rottendorpi olete ära teinud, — kas tahate seejuure jääda, et teie ennast selles süüdlaseks ei tunnista ega oma nõidumise abi-nduudest midagi ei taha ütelda?“

Magdaleena kostis kindlaste: „Kui minust tõeste peaks nõidust usutama, siis on see uskumine suur südamete sõgedus ja kõige suurem eksimine. Mina ei lase ennast ial kõige inetumale waletamisele sundida.“

Baldinus rääkis pühaliku tooniga edasi: „Minule õndsakste gewale kirikule on kohuseks, et tema nõida eneses ei tohi sallida, ja temal on wõimus ja käsi, nõidasid enese seast ära häwitada, — kas teie ka seda wõimust, mis kuni teie elu kohta wõib puutuda, ei taha karta ja tõtt üles tunnistada?“

„Mina ütlesin juba,“ kostis neiu, „ma ei lase ennast misgi asja läbi waletamisele sundida. Tõtt peab palju enam auustama ja Jumalat palju enam kartma kui inimesi nende sõgestatud nõudmistes.“

Kohtunikkude filmis wälkus wiha.

„Suu, nurjatu tüdruk!“ käratas üks kohtu härra. „Sinul on kurat!“

„Need loomad näikse ainult teie enese tumedates arwamistes pesitama, auulik doomhärja,“ kostis neiu waitselet. „Mina neid ei tunne.“

Kui äritatud doomhärja seepäale weel uusi käreid tegi, andis Tallinna piiskopp Rottendorp Ladina keeles märku, Issanda sulased ei pidada endid mitte wihale äritada lastma ja soowis, et asja juurest kõrwale ei mintaks.

„Kohus peab siis selle päale jääma,“ algas Baldinus uueste, „et teie selle juures kindlaks jääte, mis ütlesite?“

„Jah!“ kinnitas Magdaleena.

„Aga Teie olete Atlas ja Püha kirja raamatuid rahwa keelde kirjutanud ja lugemisi pidanud, millede meie õndsakste gewat usku tema puhtuses olete seganud,“ rääkis Baldinus.

„Selles teie ütelses on kõik muu tõsi,“ kostis kaebelune, „aga see mitte, et mina usku oleksin seganud. Nende läbi, kes mind kuulnud, wõib tõeks tehtud saada, et mina mõtteid ja arwamisi usu asjus

ja usu tõe tundmiseks ainult selgendanud olen.“

„Teie olete ütelnud, et pihtimine ja roosikrantsiga palumine olla Jumala ees jõledus.“

„Ei. Mina olen ütelnud, et palumine roosikrantsiga ja pihtimine siis tühi silmakirja töö ja ka jõledus on, kui see tõsisest südamest ei tule, vaid ainult wiisi pärast.“

„Tahate teie ikka seepääle kindlaks jääda, et teie Püha kirja raamatute ümberkirjutamist ja oma lugemisi endale süüks ei pea ega neid tegusi kahetseda ei taha?“

„Jah!“ kostis neiu walju häälega. „Surmani jään mina seepääle kindlaks, ja palun teid südamest, ütelge seda ka kõigile neile, kes minu lugemisi kuulnud on: Mina olen Jumala kartuses ja tõsiduse auustamises elanud, ja kudas wõiksite teie mõelda, et mina siin teie ees Jumala salgajaks ja tõsiduse teotajaks saaksin. Ütsgi wägi ei saa mind sellele sundida jõudma.“

Tema ilusal palgel paistis iseäraline waimustus ja julgus, kui ta neid sõnu rääkis, mille läbi ka mitmed waimulikud härrad näitasiwad südamis puudutatud olema. Kui kaitseta waest wangi püüdsiwad nemad teda wõita, aga mitu nendest pidiwad siin tundma, kui oleks wangistatud neiu neid wõitnud. Baldinus aga hoidis oma külmuse alles ja rääkis weel:

„Teie olete oma nõiatööga ja kangekaelsusega surma teeninud, mis annab teile julgust kõrge kohtu ja surma wastu nii kartmata olla?“

„Digus!“ kostis neiu waimustuse ja wahwusega. „Teil on wõimus ja teie wõite mind surmata, aga teie tunnete hirmu seda tehes.“

„Temal on kurat,“ hüüdis üks teine doombärri jälle. „Saadan ise annab temale julgust ja õpetab teda nõnda rääkima.“

Magdaleena filmist hakkasiwad pisarad weerima. Nii hoolega kui ta küll ennast pidas, läks tema jüda siiski haledaks. „Doomhärri,“ ütles ta wailfult, „Jumal on minu julgus. Teda eneses ja ennast temas

tundes olen mina ka jumale walmis nõnda kui sin seisan. Ma palun, tehke minuga ruttu, mis teete."

"Kurad on sinu julgus ja saadanaga elad sina häbemata ühenduses," ütles üks kohtunik wihaga. "Sa teotad Jumalat raskest, kui tema nime nimetad."

"Mina soowiksin, et teie teda ei teotaks," ütles Magdaleena. "Minu teotamise eest ei ole teil tarwis teda kaitseda."

"Wihane kohtunik läks weel ägedamaks. "Ta on pää-nõidid ja saadanaga kõige pahemas ühenduses. Saadana abiga näitab ta enamast meestele ka nii ilusaks. Tal peab ka nõiamärk ihu pääl olema. Kas on tema naht hoolega läbi otsitud?"

"Jah on," kostis Baldinus.

"Leiti nõiamärk üles?"

"Ei, tema ihu pääl ei ole ühtegi märki leida," ütles Baldinus.

"Nujah!" kostis teine, "saadana abil teeb tema kõik — saadana abil warjab ta ka oma nõiamärgi otsijate eest ära. Aga mina tahan selle wälja otsida. Wiidagu tema siit kohtulikust pühast kohast ja kisu tagu tema riided seljast, mina pean tema nõiamärgi leidma. Mina tahan saadana wõimu selles asjas tema juures tühjaks teha. Minu silma ta moonutada ei pea jõudma, olgu tal sada saadanat sees."

"Saadanal võib wõimust olla," ütles Magdaleena wiha ja põlgdusega, "aga mina ei luba enese ihu, mis Kristuse werega pühitsetud, ühegi saadanliku silma alla. Jumal saab mind selles aitama."

Selle pääle wiidigi Magdaleena kohtu eest ära. Aga "nõiamärki" ei tulnud tema juures otsima. Piiskopp Rottendorp seisis sellele nõuule wäga wasta ja seletas, see ei olla Issanda sulastele sünnis, teist korda niisugust naesterahwast riidest lahti teha ja tema ihu küllest teist korda nõiamärki otsida. Tema soow wõeti makswaks, kuna mõned kohtuliikmed küll teisiti tahtsi-

wad. Sel ajal arwati, et igal nõial kuskil warjulises kohas ihu pääl nõiamärk olla. Selle pärast oli wiisiks, et nõia nime alla langenud inimestel piinamaise eel kõik ihu läbi otsiti ja see juures ka kõik ihukarwad igast kohast ära aeti, et nõiamärki leida. Kui siisgi misgisugust iseäralist märki kuskilt ei leitud, siis üteldi ja usuti, nõid warjata kuradi abil oma märgi otsijate filmade eest ära ja peeti teda oma soodu ilka nõiaks. Magdaleena nõiamärki ei oldud aga mitte wäga piinlikul wiisil otsitud. Ometi usuti kindlaste, et tema nõid on. Sest nõiausk walitses siis wägewaste, ja ei mitte ainult rumalama rahwa juures, waid nimelt ka waimulikude ja ilmalikkude ülemate, würstide, kottunikude ja teadusemeeste juures, ainult mõni aruldane wälja arwatud. Arwati ka, et naesterahwa seas palju enam ja wägewamaid nõidasid on kui meestesoo seas, sest kurat mõeldi nimelt naestesoo wastu lahke olema neile oma salajat nõiawäge andma; kurat pidi naesterahwastega, kes temalt nõiawägegi wõtnud, pörgulist armastuse elu elada wõima. Nõiausku arwatatse juba enam kui tuhande aasta eest Ristikoguduses nii wõimuka olnud olema, et alam rahwas nõidasid ära põletanud. Kiriku poolt sai nõiausk esimese kõrgema kinnituse paawst Gregor IX. läbi 1233 aastal ühe selle kohalise seadluse ilmumiseega. Pärast seda andis weel paawst Johann XXII. aastal 1307 ja 1327 inetule nõiausule kuradi abil uute seadluste läbi kõwemat kinnitust ja kangemat hoogu. 1350 oliwad ristiusu maades juba kanged nõiajahid lahti. Dominikaneri munga ordo liikmed ja teised waimulikud mehed käiswad maad mööda ümber nõidasid ja ka ketserisi üles nuuskimas, ja kes ühe wõi teise põhjuse pärast niisuguse kahtluse alla juhtusiwad langema, wõeti warsti kinni ja hakati neilt kõikjugu nõiatunnistusi nõudma, ka siis juba raskete piinamiste najal. Laksiswad ajad weel edasi, tõusis nõidade põletamine hirm-

fale wägewusele. Üks Würzburgi piiskopp ütsi lastis 600 nõida elawalt ära põletada ja Fulda würst-
 abt ütsi üheksa aasta wältusel 700, Trieri pääpiisko-
 pid 6000 nõida. Thomas de Tortwemada, kes 1483—
 1489 Hispanias ülem inkwistor oli, lastis sessel oma
 ameti ajal 8800 inimest elawalt ära põletada, muist nen-
 dest kui nõiad muist kui ketserid. Kes kudagi teiste inimeste
 ees kahtlasaks, põlatawaks ehk wihatawaks saanud, kelle-
 de kohta ülemate ehk alamate poolt midagi iseäralist mõ-
 telda wõidi, oli pea kas nõia ehk ketseri nime all kinni wõet-
 tud ja kiriklik wõimus tegi temaga mis arwas. Wõidi
 ometi Prantsuse maa päästjagi, waga ja wahwa neitsi
 Jeanne d'Arc, nõiaks arwatud ja nõiana (1431) ära
 põletatud saada, ilma et kuningas Karl VII., kellele
 imelik neiu tema riigi ja auujärje tagasi andnud, tema
 kaitsemiseks midagi oleks teha püüdnud. Ei olnud siis
 ka siinsetest waimulikkudest meestest selle aja järele ku-
 dagi ime, et nemad Magdalenat suureks nõiaks ja
 madalamal kraadil ka ketseriks pidasiwad. Oli
 neil jo oma teada mõlema süü tarwis tema juures
 põhjust küllalt. Et nad temalt piinamise abil tunnis-
 tust ei pressinud, mida ta jo hääga ei andnud, oli
 nendest muidugi heldus küllalt. Tuli see heldus wist
 sellest, et siin maal nõidade põletamine nii harjunud
 asi ei olnud nagu õhtupoolistes riikides. Aga karis-
 tawa otsuse tema kohta pidiwad nad rastema te-
 gema, selleks oliwad tema süüd nende nägemise ja selle
 aja olu järele wäga suured ja awalikud.

Kui nad tema eneste eest ärasaatsiwad, hakatigi
 otsust walmistama. Aga midagi muud ei tuntud sel-
 leks omasemaks kui surm. Kergemat otsust ei wõidud
 ka pääpiiskopi kirjade pärast anda, sest iga kohtunik
 wõis ise raske kahtluse ja ketserliste kaebduste alla
 langeda, kui ta nõia wõi ketseri wastu pehme oli.
 Siiski katsus Tallinna piiskopp Rottendorp surma ot-
 suse tegemise wastu siin rääkida, sest temal oli siin

fugulase põhjusel asja halastavam olla, ja Mugala Rottendorp oli teda sellepärast ka nimelt palunud. Kui aga mitmed teised validamalt surma nõudsid, jäi tema järeleandlikult wait, sest piiskopi kübar oli temale armas asi, mida ta nii kergemeelega kaotada ei tahtnud, kuna ta selle saamiseks ka hää summakese raha oli kulutanud. Päälegi oli ta loiu loomuga pehme mees, ilma misgifuguse kindla tahtmiseta ja mehisema waimuta.

Kui Magdaleena uueste ette toodi, ütles kohtu juhataja Baldinus temale: „Kohus on walmis teie kohta oma otsust tegema, aga oma heldes, õiglases meeles annab tema meie õndsakstegewa püha kiriku armul teile weel luba, enese kaitseks midagi ütelda. Tahate teie kiriku armu meelt enese ja oma hinge wastu ära tunda ja oma süüdisid ülestunnistada ja kahetseda, siis tehakse otsus seda mööda teie kohta kergem.

Meiu waatas tõsisel, waimukal pilgul kõrge kohtu kogu pääle. „Mina olen juba ütelnud,“ kostis ta siis, „et ma selles süüta olen, mis teie minu wastu kaebate, ja et ma jurmani selles mõttes kindlaks jään. Minu kaitsemiseks aga ei wõta teie ühtegi sõna minu suust kuulda, ei taha ka mind rääkidagi lasta. Mina ei tea ühestgi kuradi wäest ega nõidumisest midagi, olen seega nõia süüist puhas. Ja seda, mis teie minule ketserlikus asjas süüks panete, olen mina otse jumalikul tahtmisel teinud, et pimeduse wõimu wähen-dada ja jumalakartust, usku ja woorust inimeste juures kaswatada püüda. Tänu Jumalale, seda on ka sündinud, olgugi ka pisut; aga paha, millest teie räägite, ei ole minu töö läbi kusgil sündinud. Teie ei wõi seda näidata ega tõeks teha. Jumal ei ole mitte pimedus, et tema meie juures kõiksugu pimedust ja rumalust armastaks. Jumal on walguis ja tõde ja tema armuline seadus on, et ka inimesed walguises ja tões elaksid, ja see on ka minu nõder püüdmine minu tutwate ringis olnud.

Teil on mõte mind seepärast karistada — mina ei või teid selles teelda, sest võimus on teie käes. Aga ühte palun mina, mõtelge selle rahva pääle, kelle sekka teie olete tulnud Kristuse õpetust välja laotama, et tema päästetud ja lunastatud saaks pimedusest. Aga weel ei tunne see rahvas usu walgust, ei Kristuse armuõpetust. Mitmes asjas on ta weel sügawamasse pimedusesse langenud kui tema enne oli. Ja kui õnnetumaks on tema saanud ilmaliku elu asjus, kui ära riisutud õigustest, eluhäädustest, ja seda kõik nende läbi, kes temale Kristuse armuõpetust ja usu walgust tuliwad tooma. Sellepärast, Kristuse järelläijad ja tema karja kaitsejad, mõtelge, mis teie wõlg ja kohus on ja mis eest teie Jumalale peate wastust andma. Kui teie selle rahwa ajaliku elu õigustest olete ära riisunud, halastage siis tema pääle hinge asjusgi, walgustage teda waimu walgusega. Minu kaitseks ei taha teie minult midagi kuulda, kuulge mind siis, kui selle rahwa kaitseks midagi ütlen, kes waimu asjus teie hoole all seisab.“

Kohtu liikmed waatawivad osalt häda ja häbiga, osalt kange wihaga tema pääle. Üks nendest kattis oma kõrwad käte alla ja karjus: „Keelatagu teda! Tal on kurat — ta on häbemata jeltfiline saadanale ja räägib saadana ette ütlemisel. Hirmus Jumala teotus, mis teda lubatakse suust välja lobiseda.“

Kohtu juhataja andis jälle märku, et teda ära wiidaks, mis kohe sündis. Aga pea toodi ta tagasi, suruti põlwele pääle maha ja Baldinus luges otsuse ette: „Süüdlaseks leitud saadanlikus nõidumise kunstis, saadanaga ühenduses olemises ja ketserliste mõtete poole hoidmises. Surmale mõistetud nende kõikide süüde eest, iseäranis nõidumise eest.“

Magdaleena kahwatas. Siis tõusis ta üles ja ütles wärisewa, surutud häälega: „Mind surmate teie küll, aga tõtt ei jõua teie surmata. Mina suren kartmata,

aga teie ei wõdi minu wõre pärast mitte ilma kartmata Jumala ette astuda, kui teie surma tund tuleb.“

Mõni päew hiljem tehti turu pääl homiku wara walge tülles suurt puuriita. Efiti pandi tugew tulp püsti, siis laoti sellele puud ümber. See oli õnnetu neiu Magdaleena tarwis. Selle tuleriida pääl pidi ta elu lõpetama.

Juba hakkasiwad kiritute kellad helisema. Magdaleena toodi timukate wahel ja waimulikkude ja ilmalikkude kohtunikude saadetusel wangikojast surmapaiga poole. Waimulikud isandad laulsiwad ja lugesiwad oma salmisid, et surmaohwri hingele põrgu walu wastu kergitust teha, nagu usuti, asjalikult aga enam seepärast, et rahwas surmaohwri sõnu kuulda ei wõiks, kui see rääkida tahab.

Kui tuleriida lähidale saadi, nähti taewa alust eemalt tumedaks lõõma. Range tuulispää wiis kaugemal liiwa ja kõiksugu prügi pilwena taewa alla ja tuli lähemale.

Meheid seisiwad tulelontidega juba riida kõrwal ja jüütasiwad sellele tuld külge.

Ka Magdaleena ümbertõlgitud raamatud Testamendist pandi tuleriida pääle, et neid tema enesega ühes ära põletada.

Tuulepöõre tuli ligemale.

Saadanale ära antud ohwri toojad jäiwad seisma ja üks neist hoidis risti selle ette ja rääkis temale:

„Wannu weel ära oma jumalakartmata tegusi ja ühendust saadanaga, siis saad sina tulesurmast päästetud.“

„Ratsu ennast päästa igawesest surmast,“ ütles Magdaleena ja keeras põlgdufega temale selja.

Siis hakati teda tuleriida pääle üles wiima, mis teisest küllest juba põlema hakkas. Aga ei läinud see enam. Range tuulepöõre oli siia ulatanud, wiskas majade päält katukseid ära, pillas inimesi turul maha, keerutas puud riidast laiale ja üles õhu sisse. Ja seljamal pilgul tuli suur jalk ratsawäge kangeste ajades turule ja tuule

kiirusel tõmmati surmale mõistetud wang ühe hobuse selga ja jälle kihutas ratsaliste salk tuhat nelja tagasi.

Kohtuametnikud kui ka nende teendrid ja ka rahwas oliwad tuulisepää keerutusest ehmatanud ja selle hoopides olfalt uimased, mitmed ühest kohast teisi wirutatud ja ägades maas, ei mõistnud ega wõinud siis ka midagi ratsanikkude salga talistamiseks teha. Suurem hull pidas tuulisepääd Jumala saateks, mõned ka Magdaleena enese nõiatööks, kõiit aga oliwad kui halwatud ja jäiwad kohkumise järele wahtima, kui ratsalised tagasi kihutatiwad. Muiist kohkunikka ei näinudgi segadusega koha, et Magdaleena ära oli. Kui seda nähti, hakati küll hõbuseid otsima, et ratsanikkude salgale järele ajada; aga see ei läinud enam. Neil ei olnud ühtegi hobusemest kaitseks ega saatjaks, kui nad wangiga tuliwad, sest kes wõis arwata, et keegi oleks julgenud saadanale ära antud nõida päästma tulla.

Neti küll weel mitut teed mööda linnast wälja, et nõia päästjatele järele saada, aga ei saanud neid nähagi. Iga tee ääres kuuldi küsimise pääle ainult nii palju, et ratsalisi siit mööda kihutanud, aga kes nad olnud wõi kuhu läinud, sellest ei teatud midagi.

Magdaleena jäi kadunuks. Kõiit kuulamine ja otsimine oli asjata. Nii palju usuti, et Edgard von Rottendorp tema päästja olnud, sest ka see ise oli kadunud. Saadi wiimaks ka kuulda, et Magdaleena läbi Narwa Wenemaale wiidud.

Wenemaalt oli Edgard enesele mehi palganud ja nendega siia ruttanud. Paar päewa enne surmaotsuse täitmist oli ta nendega siia jõudnud ja siin neid osalt linnas, osalt linna rajades salajal hoidnud, kuna ta ise paraja päästmise pilgu pääle luuranud. Tuleriida pääle toomine oli selleks kõige õigem aeg. Siis oli ta oma meestega Magdaleena surmarongile wastu tormanud ja tema elawalt nende käest ära päästnud.

Wenemaal jäiwad Edgard ja Magdaleena õena ja

wennana elama ja oliwad ka selle wiisiga õnnelikud. Siin ei olnud neil enam karta, sest siia ei ulatanud Katoliku usu wõimus.

Pea kirjutas Edgard süit ka oma isale ja andis temale oma adressi teada. Sellel oli iseäraline ihaldus oma laste juure elama minna. Ta müüs oma mõisa siin maal ära ja lätsgi laste juure wägewasse Nowgorodi linna. Ka Magdaleena ema Truuta ja selle wõdra isa Tootsi wiis ta kaasa, sest nüüd, kui Magdaleena ära, ei olnud Katla hõrra neid enam temale keelanud. Ta oli nad temale kergete tingimistega andnud, sest temagi soowimine oli see, et Magdaleena ja tema ema weel üksteist näha saaksivad.

Nowgorobis rääkis Magdaleena ema, kui tord waimuhütüdest jutt oli, mis Tallinna mungakloostri kirikus kuulnud, ka ära, et tema ühele mungale, kui ta Rugala wallas perenaene olnud, Magdaleena sündimise saladust olla pihtinud, sellele oma tütrekese õiget isa nimetanud. Sellest märkasivad teised ka selgeste, et see waim, kes säääl Magdalenat Edgardi õeks tunnistanud, seesama munt oli, kes ligi paarikümne aasta eest Truutat pihtinud. Ta ei olnud awalikul wiisil seda tunnistada wõinud, sest pihti saladuste awaldamine oli ja on raske trahwiga keelatud, mispärast ta siis salajalt ja waimu wiisil pidi säääl takistajaks hakkama, kus seda tarwis teadis olema.

Rottendorpi perekond elas Nowgorobis õnnelikult ja rahulikult. Pea sai Magdaleena siin ühele Wene wõrs-tille mehele, kellega ta armastuses elas. Ka wana Rottendorp armastas teda ellaste, ei nimetanud teda ka enam ristitütrelks, waid tütreks; ja tema ei nimetanud teda ka enam ristijaks, waid isaks.

Lõpp.

argu
ja tuule

